

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Bakalářská práce

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav jižní a centrální Asie – Indologický seminář

Bakalářská práce

Eliška Kocábková

Politická emancipace dalitů

Political emancipation of the Dalits

Praha

Vedoucí práce: PhDr. Zdeněk Štipl

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Zdeňku Štiplovi za cenné rady, ochotu a trpělivost při vedení mé bakalářské práce.

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze, dne 27. 1. 2013

Eliška Kocábková

Abstrakt:

Hlavním cílem této práce je shrnout a analyzovat vývoj politické emancipace dalitů, tvořících nejnižší vrstvy indické společnosti, od 19. století do současnosti. Práce se zabývá významnými událostmi a osobnostmi v boji za politické zrovnoprávnění dalitů (protibráhmanská hnutí v 19. století, přínos Gándhího a Dr. Ambédkara, vznik prvních politických stran hájících práva dalitů, hnutí Dalitských panterů). Práce věnuje prostor i dalším důležitým tématům jako je kompenzační diskriminace a násilí, jemuž dalité musí čelit. Specifickou kapitolu představuje případová studie politické strany *Bahudžan samádž pártí* zastupující zájmy dalitů ve svazovém státě Uttarpradéš.

Klíčová slova:

Indie, dalité, nedotýkatelní, politika, Ambédkar, Bahudžan samádž pártí

Abstract:

The main aim of the thesis is to summarize and analyse development of the political emancipation of Dalits, the lowest classes of Indian society, from the 19th century to the present days. The paper pursues important events and personalities in political equalization of this section (the antibrahmanic movements in the 19th century, the merit of Gandhi and Dr. Ambedkar, formation of the first political parties protecting rights of the Dalits, the Dalit Panther movement). The thesis further inquires other significant issues as compensatory discrimination and violence on the Dalits. A specific chapter is a case study of the political party Bahujan Samaj Party that represents interests of the Dalits in Uttar Pradesh.

Key words:

India, Dalits, untouchables, politics, Ambedkar, Bahujan Samaj Party

Obsah

Úvod.....	8
1. Uvedení do problematiky dalitů	10
1.1 Kastovní systém a původ nedotýkatelnosti	10
1.2 Situace dalitů v indické společnosti	11
1.3 Ústava a legislativa	12
1.4 Vývoj označení nedotýkatelných	14
1.5 Soupisné kmeny a ostatní zaostalé třídy	16
2. Počátky politické emancipace.....	17
2.1 Situace nedotýkatelných v 19. století.....	17
2.2 Nedotýkatelní jako téma v celoidické politice	19
2.2.1 Gándhí	19
2.2.2 Dr. Ambédkar	20
2.2.3 Ambédkarova činnost po získání indické nezávislosti	22
2.2.4 Ambédkarův vliv a odkaz.....	24
3. Dalité na politické scéně po Ambédkarovi	25
3.1 Republikánská strana Indie	26
3.2 Dalitští panteři.....	27
3.3 Násilí na dalitech.....	29
3.4 Kompenzační diskriminace.....	31
4. Uttarpradéš: <i>Bahudžan samádž</i> <i>pártí</i>	34
4.1 Vznik a vývoj BSP v chronologické perspektivě.....	34
4.1.1 Kánší Rám	34
4.1.2 Vzestup <i>Bahudžan samádž</i> <i>pártí</i>	36
4.1.3 Májávatí poprvé v čele Uttarpradéše.....	37
4.1.4 Májávatí v čele Uttarpradéše podruhé a potřetí.....	39
4.1.5 Vítězství BSP v Uttarpradéši v roce 2007	40
4.1.6 BSP na celoidické rovině?	42
4.2 Volební strategie BSP.....	42
4.2.1 Program	42
4.2.2 Kandidátní listiny	43
4.2.3 Od <i>bahudžan samádž</i> k <i>sarva samádž</i>	43
4.2.4 Politika symbolů	44
4.3 Problémy a skandály	44
4.4 Shrnutí	45
Závěr	46
Použitá literatura	47
Internetové zdroje	49
Přílohy.....	50

Seznam použitých zkratk:

- BAMCEF – Federace zaměstnanců ze zaostalých a minoritních tříd (All India Backward and Minority Employees Federation)
- BJP – Bhártij džanta pártí (Bharatiya Janata Party)
- BSP – Bahudžan samádž pártí (Bahujan Samaj Party)
- DS4 – Dalit sóšit samádž samgharš samiti (Dalit Soshit Samaj Samgharsh Samiti)
- ILP – Nezávislá strana práce (Independent Labour Party)
- INC – Indický národní kongres (Indian National Congress)
- OBC – Ostatní zaostalé třídy (Other Backward Classes)
- RPI – Republikánská strana Indie (Republican Party of India)
- SC – Soupisné kasty (Scheduled Castes)
- SCF – Federace soupisných kast (Scheduled Caste Federation)
- SP – Samádžvádí pártí (Samajwadi Party)
- ST – Soupisné kmeny (Scheduled Tribes)

Úvod

V roce 1947 se Indie získáním své nezávislosti stala největší demokracií světa. Přestože indická ústava zaručuje všem svým občanům rovná práva, kastovní systém, který hierarchicky rozděluje společnost, v uvažování i jednání velké části obyvatelstva nadále přežívá, stejně jako nešvary z něho plynoucí. Nejhuře postižení předsudky a diskriminací na základě kastovní příslušnosti jsou dalité, dříve také nazývaní nedotýkatelní, kteří se nacházejí na nejnižších příčkách tohoto systému.

Právě tato skupina indických obyvatel a její politická emancipace je tématem této práce. Cílem je popsat postupné politické uvědomování dalitů, vznik politických hnutí za jejich pozdvižení a zrovnoprávnění v novodobé historii Indie. Práce sleduje události chronologicky, od 19. století do současnosti, s důrazem na klíčové okamžiky, osobnosti a důležitá témata, která se politické emancipace dalitů dotýkají. S ohledem na značný rozsah problematiky bylo nutné zaměřit se pouze na nejvýraznější předáky a politická uskupení, práce proto poněkud opomíjí například jihoindická protibráhmanská hnutí a mnohé regionální strany, které se zasazují o práva dalitů.

První kapitola objasňuje kastovní systém, koncept a původ nedotýkatelnosti, přibližuje čtenáři situaci dalitů v 19. století a v dnešní době. Nabízí přehled opatření, která se týkají dalitů, tak jak jsou zakotvena v ústavě indické republiky a legislativě. Úvodní kapitola dále pojednává o nejčastějších označeních pro dality a vysvětluje související pojmy „sopisné kmeny“ a „ostatní zaostalé třídy“.

Druhá kapitola je věnována počátkům a rané historii politické emancipace dalitů, pokrývá dlouhé období od 19. století, kdy začala vznikat první hnutí bojující za zlepšení situace nejnižších tříd, až po život a působení nejvýznamnějšího dalitského vůdce a reformátora Dr. Ambédkara. Kapitola zahrnuje období boje za indickou nezávislost a první desetiletí v Indii z pohledu dalitů, věnuje se také významu Gándhího snah o jejich sociální pozdvižení.

Třetí kapitola pokračuje v historickém nástinu problematiky dalitů od konce 50. do 70. let a sleduje osudy dvou nejvýznamnějších organizací hájící práva dalitů – Republikánské strany Indie, kterou po sobě zanechal Dr. Ambédkar, a hnutí Dalitští panteri, jež vzniklo jako pokus o přímou, asertivní obranu dalitů v Maháráštre. Následuje podkapitola, která se zabývá vzrůstajícím násilím na dalitech od 70. let a

legislativním opatřením, která byla podniknuta k jeho omezení. Tuto kapitolu uzavírá kontroverzní téma kompenzační diskriminace, jejímž cílem mělo být vyrovnání rozdílů mezi znevýhodněnými komunitami, jako jsou dalité, a zbytkem obyvatelstva.

Poslední a zároveň nejrozsáhlejší čtvrtá kapitola je případovou studií politické strany *Bahudžan samádž pártí* (BSP). Dalité v Indii netvoří homogenní skupinu ve smyslu jednotné voličské základny, naopak se dle regionálních zvláštností, dosaženého stupně vzdělání a mnoha dalších faktorů přiklání k různým politickým stranám. Zmapovat současnou politickou situaci dalitů v celé Indii by bylo nad rámec této bakalářské práce. Poslední kapitola se proto omezuje na kazuistiku jednoho příkladu dalitské strany s regionální působností v severní Indii, především ve státě Uttarpradéš.

BSP je k podrobnější studii vhodná z několika důvodů – v první řadě je všeobecně považována za stranu dalitů, kteří jednak tvoří převážnou část její voličské základny a zároveň sami stojí v jejím čele. Dalším důvodem je skutečnost, že se v současné době jedná o nejúspěšnější a nejvýraznější dalitskou stranu v celoindickém kontextu. BSP se opakovaně podařilo obsadit křeslo hlavního ministra nejlidnatějšího indického státu a sestavit zde vlastní vládu. První část studie mapuje vznik a postupný vzestup této strany, chronologicky popisuje jednotlivé volební úspěchy a nezdary BSP. Druhá část analyzuje volební strategii BSP, silné stránky její taktiky, ale i problémy, s nimiž se strana musela i nadále musí potýkat.

1. Uvedení do problematiky dalitů

1.1 Kastovní systém a původ nedotýkatelnosti

Základem indické společnosti je kastovní systém, rozdělení společnosti na základě konceptu rituálního znečištění. Pravidla o rituálním znečištění se týkají sociálních interakcí, především společného jídla, omezují proto jedince v oblastech přijímání potravy a vody od příslušníků jiných kast. Příslušnost k určité kastě je dědičná, hinduista se do kasty rodí a je téměř nemožné ji v průběhu života změnit. Členové jedné kasty mohou uzavírat manželství pouze s osobami z téže kasty. Kasta omezuje i volbu zaměstnání, které je ve většině případů, stejně jako samotná kasta, dědičné.

Původ kast leží hluboko v indické minulosti. Již v nejstarší indické literatuře, *Rgvédu*, je zaznamenáno rozdělení společnosti do čtyř skupin, zvaných *varny*. Nejvýše postavená byla varna *bráhmanů*, jejíž příslušníci vykonávali povolání kněžích, obětníků a náboženských učitelů. Varna *kšatrijů* byla skupinou vládnoucí, z této varny pocházeli válečníci a světští panovníci. *Vaišjové*, příslušníci třetí varny, byli obchodníci a řemeslníci a nejnižší postavená varna *šúdrů* zastávala nekvalifikované práce. Postupně s asimilací původních obyvatel indického subkontinentu do árjovské společnosti se čtyři základní varny dělily na množství kast a podkast. Celý systém kast byl posléze zakonzervován s tím, jak *bráhmani*, coby intelektuální a duchovní elita, určili povinnosti příslušníků různých kast, vztahy mezi kastami a jejich hierarchii (Vavroušková, 2005, s. 69–70).

O původu nedotýkatelnosti nejsou jasné a přímé důkazy, existují proto různé teorie. Dominantní pohled klade původ nedotýkatelnosti do období příchodu árjovských kmenů na indický subkontinent. Jak tyto kmeny postupovaly dále na jih, podmaňovaly si postupně místní obyvatelstvo, na které se dívaly jako na kulturně zaostalé a rituálně nečisté. Časem bylo místní obyvatelstvo začleněno do árjovské společenské hierarchie jako oddělená nejnižší vrstva, která stojí mimo systém čtyř varn. Jedním z označení pro nedotýkatelné je také *avarna* (bez varny) (Michael, 2007, s. 17). „Kastovní hinduisté odsunuli nedotýkatelné na samý okraj lidské společnosti, zbavili je základních práv a přisoudili jim jako dědičný úděl vykonávání rituálně nečistých prací.“ (Vavroušková, 2005, s. 76). Teorii o původu

nedotýkatelnosti¹ není možné dnes jednoznačně dokázat fakty, zřejmě jde o souhrn mnoha faktorů, nikoli o jednu příčinu. Pravděpodobně jsou nedotýkatelní potomci původního obyvatelstva Indického subkontinentu, které bylo podmaněno, stala se z něj nejnižší vrstva společnosti, vykonávající nejpodřadnější práce, jež byly vnímané jako rituálně nečisté.

1.2 Situace dalitů v indické společnosti

Být nedotýkatelný znamenalo narodit se do nejnižších společenských vrstev, které byly (a částečně stále jsou) vyloučeny ze styku s ostatními lidmi, ze společenského a náboženského života na základě předpokládané rituální nečistoty. Z ortodoxního hlediska jsou nedotýkatelní vyloučeni z hierarchického systému hinduistických kast, ačkoli i samotná skupina nedotýkatelných se rozpadá na množství kast a podkast. Jde o složky obyvatelstva, jimž byla přisouzena rituálně nečistá povolání, jako je úklid latrín, práce s mrtvými zvířaty, práce na žárovištích, povolání metařů, pradláků apod. Bylo jim zapovězeno účastnit se náboženského života, vzdělávat se, vstupovat do chrámů a do míst, kde bydlí vyšší kasty. Většinou byli nuceni žít v oddělených osadách. Kontakt s nedotýkatelnými (někde dokonce jejich pohled či stín) byl považován příslušníky vyšších kast za znečišťující, proto museli často ohlašovat svou přítomnost zvonkem, v některých oblastech dokonce nesměli opouštět svá obydlí za denního světla (Hutton, 1963, s. 200–1; Vavroušková, 2005, s. 76).

Vzhledem k přísným pravidlům, která omezují stravování a přijímání vody od příslušníků jiných kast, nebylo ve většině oblastí dovoleno nedotýkatelným používat veřejnou studnu, někde mohli vodu získat, pokud jim ji nabídl hinduista z vyšší kasty. Děti nedotýkatelných nemohly navštěvovat veřejné školy, případně nesměly vstoupit dovnitř a musely sedět venku. Další diskriminace zahrnovala například zákaz nosit ozdoby, používání deštníků nebo nošení sandálů, zahalování horní části těla u žen nebo zákaz používání jiných než hliněných nádob. Dalité museli trpět i ekonomickou diskriminací, například nesměli vlastnit půdu, vykonávat jiná než

1 Vlastní teorii o původu nedotýkatelnosti nabízí například americký antropolog J. H. Hutton, podle kterého klíčovou úlohu v konceptu nedotýkatelnosti hraje tabu. Rituální nečistota a stigmatizace jistých povolání pochází ze strachu z kontaktu se smrtí, menstruační krví apod., který se projevuje právě v tabu. „*Nedotýkatelnost, která pochází z tabu, byla nepochybně umocněna rasovými rozdíly a antipatiemi, které se zdají běžné v každé větvi rodiny lidstva a které posílily magická tabu.*“ (Hutton, 1963, s. 207).

dědičná povolání, měli zakázáno pracovat v zemědělství nebo na trhu apod. (Hutton, 1963, s. 200–208).

V samostatné Indii byla přijata legislativa, která jakoukoli praxi nedotýkatelnosti a diskriminaci z ní plynoucí zakazuje. Díky této legislativě a různým opatřením indické vlády a mnohých organizací se situace dalitů začala lepšit. Nedotýkatelnost je však i přes veškeré zákazy nadále praktikována, zvláště na vesnicích a dalité jsou často vystavováni sociálnímu vyloučení i v současné době. Studie, která zkoumala, jak se změnila situace dalitů na vesnicích v Gudžarátu v roce 1971 a o patnáct let později v roce 1986, ukazuje, že ačkoli ve většině oblastí nastalo zlepšení, stále jsou dalité vystaveni diskriminaci. Například omezení volného pohybu na některých cestách zažívali v roce 1971 v 60 % vesnic, v roce 1986 již jen ve 23 % vesnic. Počet omezení vstupu do obchodů poklesl během patnácti let z 85 % na 30 %. Téměř se však nezměnila diskriminace týkající se zdrojů vody, stejně tak přístup dalitů do domů vyšších kast zůstal zapovězen (Thorat, 2009, s. 132–134).

I podle dalších studií se v současné době praktikuje diskriminace vůči dalitům v restauracích, čajovnách, obchodech, v soukromých zdravotních klinikách, ve veřejných dopravních prostředcích, mají omezené služby holičů nebo pradáků. Téměř polovina dalitů nemůže mít svatební a festivalová procesí na veřejných cestách. Stále pro ně na mnoha místech platí zákaz nošení pěkného oblečení, tmavých brýlí, deštníků a zákaz kouření. Přetrvává i ekonomická diskriminace – dalité dostávají za stejnou práci nižší platy, mají zákaz prodávat zboží na trzích apod. (Thorat, 2009, s. 135–140). Situace dalitů se nepochybně za posledních několik desetiletí výrazně zlepšila. Na druhou stranu i přes veškeré snahy státu i různých sociálních a politických organizací o pozvednutí této části indické společnosti, jsou dalité nadále často diskriminováni a je na ně pohlíženo skrze stigma nedotýkatelnosti.

1.3 Ústava a legislativa

Prvním významným právním dokumentem s celoindickým dopadem, který se týkal nedotýkatelných, byl Zákon o správě Indie (*Government of India Act*), schválený v roce 1935, který se stal legislativním vyústěním konferencí u kulatého stolu. Dalitům zaručoval rezervovaná místa v legislativních sborech a oficiálně v

něm byl použit termín soupisné kasty (*scheduled castes*). Později byl zpřesněn Zákonem o soupisných kastách (*Government of India (Scheduled Castes) Order*) z roku 1936, který již obsahoval jejich seznam. Ten byl vytvořen na základě kritérií² a regionálních zvláštností, které hodnotili sčítací komisaři během censu v roce 1931 (Galanter, 1984, s. 127). Hlavním hlediskem bylo, zda dotazovaní „*trpí vážným sociálním a politickým znevýhodněním z důvodu své degradované pozice v hinduistickém sociálním systému.*“ (Hutton, 1963, s. 197).

Ústava indické republiky zaručuje svým občanům základní lidská práva, všeobecné volební právo, zakazuje praktikování nedotýkatelnosti a obsahuje zákaz diskriminace na základě náboženského vyznání, rasy, kasty, pohlaví a místa narození. Ústava neposkytuje definici nedotýkatelnosti. To, které kasty nebo skupiny uvnitř kast mají být na seznamu soupisných kast, je oprávněn specifikovat prezident po konzultaci s guvernéry států. V roce 1950 byl schválen prezidentem seznam soupisných kast z roku 1936 jen s drobnými úpravami³. Takto schválený seznam může být dle ústavy změněn již pouze zákonem parlamentu. Podle cenzu z roku 1951 obsahovaly soupisné kasty 52 milionů osob. Prezident mimo jiné určil, že členy soupisných kast nemohou být příslušníci jiných náboženství než hinduismu, protože kastovní systém a nedotýkatelnost byly považovány za fenomén v rámci hinduismu. Dalité tak byli legislativně včleněni do hinduistické většiny (Galanter, 1984, s. 130–2).

Mnozí autoři kritizovali, že kritéria pro určení nedotýkatelných nebyla od 30. let revidována, výběr soupisných kast byl vytvořen bez jasné definice nedotýkatelnosti a především že vylučuje nehinduisty (Hutton, 1963, s. 134–144). Tento fakt byl částečně napraven inkluzí nedotýkatelných sikhů v roce 1956 a poté také buddhistů v roce 1990. Křesťanští dalité však „*nepřestali automaticky být dality díky konverzi ke křesťanství a velká většina z nich zůstává být oběťmi právě těch znevýhodnění, které sepsal Hutton v roce 1931*“ (Webster, 2007, s. 81). Stejně jako po konverzi ke křesťanství ani po konverzi k islámu nejsou dalité zbaveni útisku a ponížení.⁴

2 Tato hlediska pro posuzování nedotýkatelnosti navrhl J. H. Hutton, antropolog a britský komisař, který pracoval na censu v roce 1931. Kritéria například zjišťovala, zda určitá kasta znečišťuje vysokokastovní hinduisty kontaktem nebo svou blízkostí, zda její příslušníci mohou používat veřejné cesty, studny, školy apod., zda mají zapovězen přístup do hinduistických chrámů, zda jsou běžně obslouženi holiči či pradáky apod. (Hutton, 1963, s. 197).

3 Seznam soupisných kast je obsažen v Konstitučním zákonu o soupisných kastách (*Constitution (Scheduled Castes) Order*, 1950).

4 Znevýhodnění dalitských křesťanů a muslimů kvůli nemožnosti dostat se mezi soupisné kasty bylo

Tvůrci ústavy si byli vědomi, že ani spravedlivý přístup k zaostalým třídám nemůže stačit k překonání jejich znevýhodnění. Ústava proto počítá s protektivní diskriminací a zvýhodněním pro soupisné kasty a kmeny za účelem kompenzace historického útlaku a nerovnosti (Galanter, 1984, s. 38–39). Mezi nejdůležitější způsoby zvýhodnění patří rezervovaná místa v legislativních sborech, ve státní správě a na univerzitách. Počet míst v dolní komoře parlamentu a v zákonodárných shromážděních jednotlivých svazových států je rezervován dle poměru počtu příslušníků soupisných kast vůči celkové populaci⁵. Rezervace míst je v ústavě omezena na dobu 20 let, tato doba však může být dodatkem k ústavě prodloužena, jak se také doposud děje. V roce 1992 byly rezervace rozšířeny i na místní správu ve vesnických *paňčájatech* a na městskou samosprávu (Rao, 2009, s. 171).

1.4 Vývoj označení nedotýkatelných

Dalité byli a jsou nazýváni různými jmény a neexistuje jedno pojmenování, které by přijímala naprostá většina z nich jako označení pro svou vlastní identitu. Termín nedotýkatelný vyplývá z pohledu kastovních hinduistů, pro něž, jak bylo řečeno, kontakt s dality způsobuje rituální znečištění. Sami dalité se tímto termínem neoznačují, protože poukazuje na podřízené postavení, ze kterého se oni sami naopak snaží vymanit. Na druhou stranu vystihuje útlak, který byli a mnohdy stále jsou nuceni snášet.

Termín *haridžani* (doslova boží lidé) zpopularizoval Mahátma Gándhí. Ačkoli toto označení není spojené s podřízeným statutem, samotnými dality přijato nebylo, stejně jako ochranný přístup Gándhího, který na dality pohlížel spíše jako na pasivní jedince. Termín *haridžan* se stal symbolem pro politiku začlenění dalitů do hinduistického systému Gándhího a jeho následovníků. Již od 30. let mnozí dalité v termínu *haridžan* spatřovali jedince, který se ztotožnil s vlastní méněcenností a přijal podřadné místo v hinduistické společnosti (Mendelsohn and Vicziany, 1998, s. 3).

V anglické literatuře se můžeme setkat s termínem *outcastes*, tedy mimo kastu, bezkastovní, podobně jako sanskrtský termín *avarna*, mimo varnu, který poukazuje na to, že z pohledu ortodoxních hinduistů dalité nepatří do žádné varny resp. kasty

částečně napraveno v roce 1990, od kdy mohou být zařazeni mezi tzv. ostatní zaostalé třídy a přijímat podobná zvýhodnění jako členové soupisných kast (viz dále).

5 V současné době je pro soupisné kasty rezervováno 15 % míst, pro soupisné kmeny 7,5 % a pro ostatní zaostalé třídy 27 %.

(Micheal, 2007, s. 16).

Oficiálním termínem britské správy pro tyto skupiny obyvatelstva byly zaostalé nebo utlačované třídy (*depressed classes*). Tento termín byl tedy ve 30. letech nahrazen označením soupisné kasty (*scheduled castes*, SC) a je používán pro nedotýkatelné i současnou indickou vládou. Soupisné kasty mají zahrnovat ty, kteří trpí znevýhodněním a nedostatkem příležitostí kvůli svému nízkému statusu v tradiční hinduistické kastovní hierarchii, která je vystavuje krutému zacházení a omezuje jejich ekonomické, sociální, kulturní a politické možnosti (Galanter, 1984, s. 122).

Termín *dalit* pochází z maráthštiny a doslova znamená „utlačený, rozdrcený, rozmačkaný“. Poprvé byl použit ve 30. letech jako hindský a maráthský překlad britského označení zaostalé třídy, rozšířil se ale až na začátku 70. let po vzniku organizace Dalitští panteři v Maharáštre. Vůdci této skupiny prosazovali myšlenku rovnosti, sociální, ekonomické a kulturní důstojnosti každého člověka. Termín *dalit* neznamena pouze odmítnutí nedotýkatelnosti, konceptu rituální nečistoty, ale ukazuje k sjednocené třídě, hnutí za rovnost. Dalitští panteři oživilo tento termín ve svém manifestu z roku 1973, kde termín rozšířili i pro soupisné kmeny, neobuddhisty, bezzemky, chudé rolníky, ženy a na všechny, kteří jsou vykořisťováni politicky, ekonomicky a ve jménu náboženství. Termín *dalit* tedy chápali širěji než jen na základě kasty, zahrnovali pod něj všechny jedince v podobné ekonomické a politické situaci (Webster, 2007, s. 76; Micheal, 2007, s. 33).

Pojem *dalit* zdůrazňuje nelidské zacházení a útlak, který jsou nedotýkatelní nuceni snášet, na druhou stranu ale také symbolizuje proměnu poníženého postavení nedotýkatelných v kastovním systému v pozitivní politickou hodnotu. Oproti termínu *haridžan*, který má také politické konotace, je *dalit* asertivnější a je spojen s tradicí politického radikalismu inspirovaného postavou Dr. Ambédkara (Mendelsohn and Vicziany, 1998, s. 4).

V této práci, která se zabývá politickou emancipací, je používán primárně termín *dalit* právě kvůli jeho pozitivnímu politickému významu. *Dalité* jsou chápáni jako členové vládou uznaných soupisných kast, vládní označení soupisné kasty stejně jako starší termín nedotýkatelní jsou používány jako synonyma k pojmu *dalité*.

1.5 Soupisné kmeny a ostatní zaostalé třídy

Na tomto místě se ještě zmiňme o pojmech soupisné kmeny a ostatní zaostalé třídy, které úzce souvisí se soupisnými kastami. Příjemci rezervací a vládních výhod se podle indické legislativy dělí do tří skupin: soupisné kasty (nedotýkatelní, *scheduled castes*, SC), soupisné kmeny (*scheduled tribes*, ST) a ostatní zaostalé třídy (*other backward classes*, OBC).

Seznam soupisných kmenů vznikl podobně jako soupisné kasty v roce 1950. Mezi soupisné kmeny patří takové skupiny obyvatel, které kvůli své místní a kulturní izolaci byly podrobeny množství znevýhodnění a nedostatku příležitostí. Jde o skupiny, které odlišují typické kmenové charakteristiky a prostorová a kulturní izolace od většiny populace (Galanter, 1984, s. 122). Dle cenzu z roku 2001 se jedná o 84 milionů osob (8,2 % celkové populace).

S vládním zvýhodněním soupisných kast a kmenů vznikla debata, zda by neměly být zvýhodněny i další zaostalé skupiny obyvatelstva, které nepatří mezi nedotýkatelné ani mezi kmenové obyvatelstvo. Podle zprávy tzv. Mandalovy komise z roku 1978 lze kolem 50 % indické populace zařadit mezi sociálně a ekonomicky zaostalé třídy a komise doporučila vyhradit této skupině obyvatel 27 % vládních míst (vedle 22,5 % míst, která již byla vyhrazena pro soupisné kasty a kmeny). Doporučení komise díky změněné politické situaci byly navzdory silným protestům implementovány v roce 1990 (Guha, 2007, s. 607–612). Tím vznikla třetí skupina příjemců vládních rezervací a zvýhodnění, oficiálně známá jako ostatní zaostalé třídy (*other backward classes*, OBC).

Tématem této práce je politická emancipace dalitů, tedy příslušníků soupisných kast, další dvě skupiny přijímající vládní zvýhodnění však s touto emancipací úzce souvisí. Na jedné straně šlo o přirozené spojence na politické scéně v protibráhmanském hnutí, v boji za pozvednutí nízkých vrstev indického obyvatelstva a v prosazování společných cílů. Na druhou stranu mezi těmito skupinami (stejně jako mezi různými kastami uvnitř těchto skupin) panuje často rivalita a soupeření o zisk vládních výhod a prosazení vlastních kandidátů do významných pozic.

2. Počátky politické emancipace

2.1 Situace nedotýkatelných v 19. století

19. století pro nedotýkatelné neznamenovalo téměř žádné zlepšení jejich politické situace ani ekonomických podmínek. Pokusy nedotýkatelných o vlastní emancipaci se omezovaly na snahu o přijetí ze strany kastovních hinduistů nebo měly podobu konverzí k jinému náboženství. První možnost, označovaná také pojmem sanskritizace, tedy napodobování zvyků a chování vyšších kast ve snaze dostat se na vyšší sociální úroveň, zahrnovala např. vzdání se jedení masa, pravidelné koupání nebo změnu dědičného rituálně znečišťujícího zaměstnání. Nedotýkatelní v této době nerozvinuli propracovanou kritiku hinduistické společnosti, snažili se spíše o rovnoprávnější postavení v jejím rámci.

Opačnou taktikou, jak zlepšit sociální status, byla konverze k jinému náboženství a vymanění se (alespoň teoreticky) z hierarchického kastovního systému hinduismu. Konverze, nejčastěji ke křesťanství,⁶ navíc přinášela i jiné výhody, jako bylo vzdělání pro některé příslušníky nebo materiální pomoc během hladomoru v 70. letech (Mendelsohn and Vicziany, 1998, s. 78–9). Právě od 70. let 19. století se začali křesťanští misionáři mnohem více zaměřovat na nejnižší kasty a nedotýkatelné a proběhly první masové konverze. Vzhledem k tomu, že v této době bylo i základní vzdělání mimo dosah naprosté většiny indické populace, největším přínosem křesťanských misionářů pro nedotýkatelné lze spatřovat v poskytnutí západního vzdělání malé ale politicky významné, části této komunity.

Další možností společenského vzestupu pro nedotýkatelné v 19. století byla služba v britské armádě. Z hlediska budoucí snahy o politickou emancipaci přinášela armáda významný benefit v podobě vzdělání dětí vojáků. V poslední dekádě však spolu s tím, jak se služba v armádě stala více váženou v očích kastovních hinduistů, začala britská armáda rekrutovat vojáky z kasty *kšatrijů* a v podstatě, s výjimkou období světových válek, přestala přijímat nedotýkatelné (Mendelsohn and Vicziany, 1998, s. 88–89).

⁶ Od doby, kdy Britové začali pravidelně sčítat indickou populaci a evidovat počet příslušníků jednotlivých náboženství, byli vůdci hinduistů znepokojeni počtem příslušníků islámu a jeho růstem. To vzbuzovalo velký strach z konverzí, zvláště nejnižších vrstev hinduistů, a ztráty dominantního postavení majoritního náboženství v Indii. Tento strach ale, zdá se, nebyl oprávněný, protože jak píše Mendelsohn „*neexistují důkazy o žádné významnější konverzi nedotýkatelných k islámu v žádném období indických dějin*“ (Mendelsohn and Vicziany, 1998, s. 87).

Organizace, které se snažily o pozvednutí nedotýkatelných, vznikaly až na přelomu 19. a 20. století. V poslední čtvrtině 19. století to byla hinduistická reformní hnutí, která měla za cíl oživit hinduismus, pod vlivem evropských myšlenkových proudů ho chtěla očistit od idolatrie a zároveň přitáhnout zpět konvertity ke křesťanství a islámu.⁷ Nejvýznamnějším příkladem takové organizace je *Árjasamádž* (Společnost Árjů), sociálně reformní hinduistické hnutí, které se kromě vnitřní obrody hinduismu snažilo přitáhnout zpět konvertity z řad nedotýkatelných. K tomu sloužil rituál nazvaný *šuddhi* (očistění), díky němuž byl navrátilivší se konvertita očistěn a znovu přijat do hinduistické komunity. V čele tohoto hnutí však stáli pouze hinduisté z vyšších kast a ani po teoretické stránce nevyznávali plnou rovnost. Systém čtyř varn byl považován za základ hinduismu, ačkoli rozdělení do čtyř skupin již mělo být spíše dle osobních zásluh než podle zrození.

Na druhé straně vznikala protibráhmanská hnutí, která bojovala proti nadvládě bráhmánů a proti nešvarům kastovního systému. Jedním z nejvýznamnějších zastánců rekonstrukce sociálního pořádku na základě rovnosti a spravedlnosti v moderní Indii a vůdcem jednoho z protibráhmanských hnutí byl Džjótiba Phúlé. V roce 1873 založil *Satjašodhak samádž* (Společnost hledačů pravdy), která se měla zasazovat za bezkastovní společnost a bojovat za pozvednutí nízkých kast. Tato společnost provozovala první školy pro nedotýkatelné a pro dívky, mimo to například organizovala svatby bez přítomnosti bráhmanských kněží a podporovala znovuprodávání vdov. Phúlé byl přesvědčen, že posvátné texty hinduismu a kastovní systém byly vytvořeny k prosazení bráhmanské moci a nadřazenosti a k vykořisťování nízkých kast (Michael, 2007, s. 112–114).

Obdobou Phúlého organizace byla *Justice party* v Madrásu, založená v roce 1916, aby bojovala proti bráhmanské dominanci a za místa v britské správě pro členy nízkých kast. Ale stejně jako *Satjašodhak samádž* i *Justice party* byla časem ovládnuta vyššími vrstvami nízkokastovních hinduistů, kteří se snažili získat vliv pro sebe spíše než bojovat za zrovnoprávnění nedotýkatelných (Mendelsohn and Vicziany, 1998, s. 94–5).

Indický národní kongres (INC), který byl považován za hlavního mluvčího obyvatel Indie, v této době nepodnikal výrazné konkrétní kroky pro řešení sociálních problémů země. Jeho hlavním cílem bylo dosažení nezávislosti na Britech, vše

⁷ Jedním z impulsů byl i census, který ukazoval počty příslušníků jednotlivých náboženství a množství konvertitů. Hinduisté byli alarmováni velkým počtem konvertitů k jiným náboženstvím.

ostatní se do té doby spíše přehlíželo a sociální problémy se měly začít řešit až v nezávislé Indii. Přeci jen ale zveřejnění výsledků cenzu, které odhalily, že zaostalé třídy tvoří šestinu až pětinu tehdejšího obyvatelstva, způsobily zvýšený zájem o tuto skupinu. Díky tomu nedotýkatelnost začala pronikat mezi důležitá témata indické politiky a také to podnítilo Kongres, aby zahrnul sociální reformu do svého dlouhodobého politického programu, který byl vyjádřen v rezoluci z roku 1917 (Galanter, 1984, s. 26).

V tomto období se tedy snaha pozvednout životní podmínky nejnižších vrstev indické společnosti v politickém životě nijak výrazně neprosazovala. Omezovala se na hnutí kastovních hinduistů, kteří se snažili situaci nedotýkatelných zlepšit, zvláště kvůli strachu z konverzí a ohrožení hinduistické majority nebo na sociální organizace protibráhmanského rázu, které se snažily pozvednout všeobecně nízké kasty a zbavit je bráhmanské nadvlády a útlaku. Začala sice vznikat úzká skupina vzdělaných nedotýkatelných díky misím nebo armádě, sami dalité ale v této době ještě nezakládali hnutí za vlastní emancipaci, ani neměli šanci prosadit se na politické scéně.

2.2 Nedotýkatelní jako téma v celoindické politice

Před dosažením nezávislosti se v boji za práva dalitů nejvíce prosadily dvě osobnosti – Mahátma Gándhí a Dr. Ambédkar. Každý k tomuto problému přistupoval zcela jinak a jejich názory a metody tak byly často v rozporu. Oba však mohou být považováni za klíčové postavy v počátcích dalitského hnutí.

2.2.1 Gándhí

Gándhí se kromě indického hnutí za nezávislost aktivně angažoval i v boji za práva nedotýkatelných. Násilí na dalitech tematizoval, adoptoval jako svou dceru dalitskou dívku, často s dality pobýval nebo i jedl, což bylo v té době pro ortodoxní hinduisty nanejvýe pohoršující. Založil organizaci *Haridžan sevak sangh* za odstranění nedotýkatelnosti a zlepšení ekonomických podmínek dalitů. Gándhí bojoval za vstup nedotýkatelných do chrámů, jeho hlavním cílem bylo očistit hinduismus a zlepšit podmínky pro nedotýkatelné v indické společnosti. Gándhí

obhajoval koncept rozdělení společnosti do čtyř varn, dalité by dle jeho názoru měli patřit do varny *śúdrů*, bojoval proto za jejich včlenění do hinduistického systému právě na toto místo. Vůči dalitům měl paternalistický přístup, byl přesvědčen, že dalité si sami nejsou schopni pomoci. „*Pro Gándhího byli dalité součástí hinduistické komunity, byli pouze zaostalí a postižení nedotýkatelností, jež se měla spolu s několika dalšími sociálními nešvary odstranit.*“ (Hons, Marková, 2012, s. 31).⁸

Gándhího přístup k nedotýkatelným byl často kritizován i samotnými dality, kteří jeho názory nepřijali, stejně jako eufemistické označení *haridžani*. Gándhího přínos je obsažen v tom, že do problému nedotýkatelnosti přinesl „*opravdové morální zanícení a prestiž nejvýznamnějšího a nejoblíbenějšího Inda dvacátého století.*“ (Mendelsohn and Vicziany, 1998, s. 107).

2.2.2 Dr. Ambédkar

Nedotýkatelní dostali příležitost hájit své zájmy na celoindické politické rovině na konci 20. let 20. století prostřednictvím jednoho z nejvýznamnějších dalitských předáků vůbec, Dr. Ambédkara. Bhímráo Rámdží Ambédkar, zvaný také Bábasáheb, se narodil v roce 1891 na území dnešního státu Madhjadpradéš. Pocházel z chudé rodiny nedotýkatelných *mahárů*. Jeho otec sloužil v britské armádě a díky tomu se Ambédkarovi dostalo vzdělání. Jako jeden z prvních nedotýkatelných studoval na vysoké škole, nejprve v Bombaji a poté i v New Yorku a v Londýně.

Právě díky svému vzdělání byl vybrán, aby zastupoval zájmy své komunity před Simonovou komisí, která měla navrhnout nové reformy ve správě Britské Indie. Zde zaznamenal své první úspěchy, když jeho požadavky rezervovaných míst v legislativě, podpora vzdělání a přijímání nedotýkatelných do vládních míst byly přijaty ve zprávě Simonovy komise. Pro Indický národní kongres však byla tato zpráva nepřijatelná a po jejím zveřejnění následovaly mohutné protesty a kampaň občanské neposlušnosti.

V roce 1930 a 1931 proběhly v Londýně dvě konference u kulatého stolu, které měly za cíl diskutovat o nových ústavních reformách Britské Indie. Ambédkar zde požadoval zákon proti diskriminaci, přijímání nedotýkatelných do vládních služeb,

⁸ Oproti tomu pro Ambédkara systém čtyř varn ztělesňoval hlavní kořen nedotýkatelnosti a sám Ambédkar byl přesvědčen, že hinduismus není možné reformovat (Galanter, 1984, s. 35).

zvláštní oddělení, které by se staralo o zaostalé kasty, ale především oddělené volební kurie pro nedotýkatelné. Výsledky těchto konferencí shrnul tzv. komunální výměr (*Communal Award*) v roce 1932, který zaručil oddělené volební kurie muslimům, sikhům, Evropanům a také zaostalým třídám (*depressed classes*). Tím by byl tehdejší asi 50 milionům nedotýkatelných fakticky přiznán status náboženské obce, odlišné od hinduistů. Gándhí, který se sám považoval za zástupce nedotýkatelných, se ale proti separátním kuriím ostře postavil, a to dokonce hladovkou až k smrti. Oddělené volební kurie pro nedotýkatelné by podle něj přivodily rozkol v hinduismu, stigma nedotýkatelnosti by pokračovalo a navíc by to znemožnilo asimilaci nedotýkatelných do hinduistické komunity. Tento postoj k odděleným kuriím sdílel i Kongres, který byl ale veden spíše strachem z oslabení hinduistické základny, která představovala jádro podpory Kongresu (Galanter, 1984, s. 30–31). Kongres jednoduše hlasy dalitů potřeboval, „*kastovní hinduisté byli závislí na hlasech nedotýkatelných, oddělené volební kurie by odhalily latentní sílu zaostalých kast narušit hinduistickou hegemonii*“ (Rao, 2009, s. 137).

Pod tlakem hrozícího násilí na dalitech, pokud by Gándhí během hladovky zemřel, Ambédkar neměl jinou možnost než z požadavku oddělených kurií ustoupit, a tak byla v Púně podepsána kompromisní dohoda, známá jako Púnský pakt. Výměnou za tento ústupek se však Ambédkarovi podařilo zvýšit počet rezervovaných míst pro nedotýkatelné ze 78 na 148 (Galanter, 1984, s. 32). Ačkoli v tomto „souboji“ o volební kurie vyhrál Gándhí a obhájil tak zařazení nedotýkatelných do hinduistické komunity, Ambédkar dosáhl nevídaných úspěchů. V první řadě se mu podařilo téměř dvojnásobně zvýšit počet rezervovaných mandátů v legislativních sborech. Co bylo však pro politickou emancipaci dalitů z dlouhodobého hlediska důležitější – podařilo se mu otázku nedotýkatelnosti, která byla pojímána jako morální problém opanovaný reformními hinduisty, proměnit v otázku politických práv pro podřízenou část indické společnosti. Tyto události navíc přitáhly k otázce nedotýkatelnosti celoindickou pozornost a byla uznána jako vážný politický i společenský problém.

Ve druhé polovině 20. let se Ambédkar pokoušel využít strategii *satjagrahy*⁹ k umožnění vstupu nedotýkatelných do chrámů. Z několika jeho pokusů však ani jeden nebyl úspěšný. Po těchto zkušenostech Ambédkar opustil snahu o náboženské

9 *Satjagraha* (dosl. uchopení pravdy) byla Gándhího metodou nenásilného odporu, který zahrnoval pokojné protesty, shromáždění, bojkot, apod. (Strnad et al., 2003, s. 796-797).

zrovnoprávnění dalitů a soustředil se na jejich politická práva. Dospěl k názoru, že hinduismus je nemorální náboženství a v otázce rovnosti lidí nereformovatelný, protože je sám postaven na nerovnosti. Tato nerovnost je zakotvena v posvátné literatuře hinduismu, a pokud bychom chtěli zničit kastovní systém, bylo by nutné odstranit i posvátné spisy (Michael, 2007, s. 120; Rao, 2009, s. 128). Ambédkar „*si uvědomil, že uvnitř hinduismu nedotýkatelní nikdy nebudou schopni získat rovný status a nedostane se jim spravedlivého zacházení.*“ (Michael, 2007, s. 122).

Po Púnském paktu se Ambédkar na čas stáhl z veřejného života. V roce 1935 však vzbudil velký rozruch na konferenci v Yeole, kde veřejně prohlásil, že ačkoli se jako hinduista narodil, jako hinduista nezemře (Mendelsohn and Vicziany, 1998, s. 114). Toto prohlášení pobouřilo kastovní hinduisty a vzbudilo velkou diskuzi o tom, ke kterému náboženství Ambédkar hodlá konvertovat, jelikož se předpokládalo, že ho bude následovat velká část jeho příznivců.

Rok po tomto prohlášení se Ambédkar opět pustil do boje za politickou emancipaci dalitů a založil první politickou stranu hájící zájmy nedotýkatelných, Nezávislou stranu práce (*Independent Labour Party*, ILP). Neměla se ucházet jen o hlasy dalitů, ale měla oslovit i chudé vrstvy kastovních hinduistů a širší třídy pracujících. Ve volbách v roce 1937 získala 15 křesel v centrálním zákonodárném shromáždění, což byl největší úspěch strany mimo Kongres (Hons, Marková, 2012, s. 33). Podpora Nezávislé strany práce se ale postupně snižovala a strana se posléze nedokázala prosadit na celonárodní úrovni. Hlavním problémem bylo, že nedokázala získat širší podporu mimo Ambédkarovu komunitu *mahárů*. Ambédkar se poté rozhodl tuto stranu transformovat a ucházet se o podporu všech soupisných kast. Tak v roce 1942 vznikla strana Federace soupisných kast (*Scheduled Caste Federation*, SCF). Tato strana však propadla v obou následujících volbách v roce 1946 i 1952. Z velké části to bylo také proto, že Ambédkarovi na vedení strany nezbývalo moc času, kvůli jeho práci ve vicekrálově výkonné radě a později kvůli aktivitám v Ústavodárném shromáždění (Mendelsohn and Vicziany, 1998, s. 115–116).

2.2.3 Ambédkarova činnost po získání indické nezávislosti

Ambédkar se po získání indické nezávislosti stal prvním indickým ministrem spravedlnosti a jedním z hlavních architektů indické ústavy. Po přijetí ústavy chtěl jít jako ministr spravedlnosti dále a vytvořit jednotný občanský zákoník, který v Indii

chyběl, takže si jednotlivé náboženské komunity pravidla upravovaly samy. Šlo o velice citlivou záležitost, Ambédkar byl však přesvědčen, že v sekulárním státě by měla platit rovnost občanů bez ohledu na náboženskou příslušnost. Proto byla v roce 1948 vytvořena komise, která měla navrhnout znění tzv. *Hindu code bill*, jednotného občanského zákoníku. Měl platit pro hinduisty, sikhy, buddhisty a džinisty, nevztahoval se tedy na muslimy, kteří se bránili tím, že v islámu není možné oddělit věci náboženské od věcí světských, a na takovýto zásah nebyli připraveni. Jeho hlavním cílem bylo posílit práva hinduistických žen a odstranit rozdíly a nerovnosti mezi kastami. Opatření, která zákoník navrhoval, zahrnovala například možnost manželky žít odděleně od manžela, pokud se k ní choval krutě, měl milenku apod.; dědictví nejen pro syny, jak tomu bylo do té doby, ale stejný podíl po zemřelém muži měl připadnout i manželce a dcerám; zrovnoprávnění mezikastovních sňatků; možnost rozvodu v případě nevěry nebo násilí partnera; nebo uzákonění monogamie (Guha, 2008, s. 228–230). Ačkoli se z dnešního pohledu tyto požadavky mohou zdát jako samozřejmé, tehdy vzbudily vášnivé odmítnutí (nejen) hinduistické ortodoxie, která to považovala za naprosté popření hinduistických zvyků a tradic a nepřijatelné zasahování do pravidel kast a tradičních vztahů mezi mužem a ženou. Opozice proti zákoníku byla silná v parlamentu i mimo něj, a ačkoli se ho Ambédkar snažil několikrát prosadit, nebyl úspěšný. To se stalo také jedním z hlavních důvodů Ambédkarovy rezignace z vládního kabinetu v roce 1951. „*Ambédkar byl frustrován odporem hinduistů z vyšších kast vůči zásadní reformě, která by přesahovala zákaz nedotýkatelnosti a zřízení rezervací, a tak pokládal za zbytečné setrávat ve vládě Kongresu.*“ (Rao, 2009, s. 168).

V následujícím roce Ambédkar kandidoval v čele své strany Federace soupisných kast do dolní komory indického parlamentu. Ve volbách však zcela propadl a jeho strana získala pouhá dvě křesla. Ambédkar se nemohl příliš věnovat předvolební kampani kvůli svému chatrnému zdraví a také kvůli své práci ministra spravedlnosti. Ve skutečnosti již po několik let nebyl v úzkém kontaktu se svou stranou, která trpěla nedostatečnou organizací. Přesto se jednalo o velmi překvapivou porážku, kterou nikdo nečekal. Ambédkar se však nevzdal snahy reprezentovat dality na politické scéně a v roce 1952 se dostal do horní komory parlamentu v nepřímé volbě (Keer, 1997, s. 440–442). Odtud silně kritizoval vládu Kongresu, a to nejen v oblasti sociální politiky a přístupu k nedotýkatelným, ale i politiku zahraniční. Jemu samotnému se však do vrcholné politiky dostat nepodařilo. V posledních letech

svého života Ambédkar trpěl nedobrým zdravím, připravoval se na konverzi k buddhismu a věnoval se psaní knih.

V roce 1956, těsně před svou smrtí, Ambédkar naplnil své dřívější prohlášení, že nezemře jako hinduista a konvertoval k buddhismu. Podle očekávání ho okamžitě následovalo několik set tisíc jeho příznivců z řad *mahárů*. Ambédkar se díval na buddhisty jako na první nedotýkatelné. Podle jeho vlastní teorie buddhisté kritizovali kastovní systém a nadvládu bráhmanů, a proto bráhmani jejich hnutí zničili, vytěsnili je na okraj společnosti a označili je za nečisté (Mendelsohn and Vicziany, 1998, s. 116–7). Ambédkarova volba se ve světle této teorie zdá logická. Byl si vědom toho, že uvnitř hinduismu se nedotýkatelným nikdy nedostane rovnoprávného a spravedlivého zacházení. Jako jediné řešení sociální emancipace viděl politické sjednocení nedotýkatelných a jejich masovou konverzi k jinému náboženství (Michael, 2007, s. 122).

2.2.4 Ambédkarův vliv a odkaz

Ambédkar bývá považován za jednoho z hlavních tvůrců indické ústavy, která je známá jako jedna z nejpokrokovějších a také nejdelších na světě. I díky němu vznikl systém rezervací pro členy soupisných kast a kmenů, který jim zaručoval poměrný počet míst ve vzdělání, v administrativě a legislativě.

Ambédkar po sobě zanechal rozsáhlé množství spisů a knih. Díky překladům do různých indických jazyků a rostoucí gramotnosti samotných dalitů se jeho myšlenky šíří po celé Indii a oslovují ještě více lidí než za Ambédkarova života. Svou konverzí k buddhismu ukázal mnoha dalitům způsob, jakým mohou odmítnout své ponížené postavení v rámci hinduistické hierarchie a získat novou důstojnou identitu jako výlučná skupina s vlastní minulostí, kulturou a náboženstvím.

Ambédkar byl respektovaným dalitským předákem a pokrokovým myslitelem. Snažil se vytvořit politickou stranu, která by zastupovala nedotýkatelné a hájila zájmy všech utiskovaných Indů. Žádná strana, která z jeho iniciativy vznikla, se však významněji neprosadila, ani Republikánská strana Indie, která začala působit až po Ambédkarově smrti, nebyla příliš úspěšná. Nepodařilo se mu oslovit širší okruh dalitských kast, většinu jeho voličů tvořili příslušníci jeho vlastní kasty *mahárů*. Navzdory tomu jeho myšlenky dodnes inspirují politické vůdce a aktivisty bojující za nízké kasty.

3. Dalité na politické scéně po Ambédkarovi

Po dosažení nezávislosti a postavením nedotýkatelnosti mimo zákon zavládl jistý optimismus. Dalitští předáci očekávali naplnění protidiskriminačních zákonů a pokrok díky kompenzační diskriminaci a rezervačním kvótám pro příslušníky soupisných kast. Velké naděje byly také vkládány do sociálně smýšlející sekulární hlavy státu Džaváharlála Néhrúa, který se stal prvním indickým premiérem. Vládní politika si kladla za cíl rovnoprávnost všech obyvatel, ale jak se později ukázalo, byla spíše abstraktní a nerealistická, navíc její praktické aplikování v jednotlivých státech zdaleka nebylo dostatečné.

V období po nezávislosti přesto podpora dalitů vůči vládnoucímu Kongresu vzrostla. V období od roku 1952 do roku 1989, s výjimkou voleb po výjimečném stavu v roce 1977, dalité ve velké míře podporovali Kongres, který na ně spoléhal jako na svůj *vote bank*, tedy loajální skupinu voličů určité komunity. Kongres dality přitahoval svým programem akce proti nedotýkatelnosti a chudobě nebo jednoduše neměli na výběr lepší stranu. Pokud v regionu dominovala na politické scéně jiná silnější strana než Kongres, často volili právě tu. Příkladem je Komunistická strana v Západním Bengálsku a v Kérale. Velkou podporu od dalitů získala také *Justice party*, později *Drávida munnétra kalagam* a *Anna drávida munnétra kalagam* v Tamilnádu. V Ándhrapraděši to byla zase *Telugu děšam pártí*, která začala přitahovat dality, jakmile získala dominantní postavení. Zjednodušeně lze říci, že se dalité až do konce 80. let přidávali k většinové straně (Mendelsohn and Vicziany, 1998, s. 204–5).

I když ale byli dalité loajální Kongresu, mnoho zástupců z vlastních řad na vlivných místech strany nebo ve vládě jim to nepřineslo. Jediným dalitským politikem z Kongresu, který se dokázal prosadit na národní úrovni, byl Džagdžívan Rám. Na úrovni svazových států byl v 50. letech úspěšný B. P. Šástrí jako ministerský předseda Biháru. Samozřejmě nelze pochybovat o tom, že dalité trpěli nižším vzděláním a nedostatečnou průpravou pro vysoké politické posty oproti vyšším kastám. Na druhou stranu jejich nízká reprezentace nemůže být v první řadě vysvětlena jen jejich nepřipraveností ujmout se politické reprezentace. Faktem je, že významné posty v Kongresu byly po mnoho desetiletí obsazovány výhradně vysokokastovnými, zvláště bráhmanskými, politiky. Dalitští politici nemohli mít v rámci Kongresu úspěch, pokud se příliš důrazně zasazovali za práva své komunity. Díky svému nízkému sociálnímu statusu byli také mnohem zranitelnější vůči možné

diskreditaci a politickým útokům. I ve státech, kde nedominoval Kongres, v Kérale a v Západním Bengálsku, se dalité téměř neobjevovali na nejvyšších mocenských příčkách (Mendelsohn and Vicziany, 1998, s. 206–210).

Jistě nelze tvrdit, že by se za dobro dalitské komunity byli schopni zasazovat pouze sami dalité, na druhou stranu je však také pravdou, že určitá komunita potřebuje mluvit sama za sebe, aby mohla adekvátně prosazovat vlastní zájmy a rozvinout svůj potenciál. Dá se předpokládat, že větší reprezentace dalitů na nejvyšších místech v politice by měla příznivější dopady na jejich komunitu než díky vládě složené ze zástupců vysokých kast. A k tomu měli dalité v této době v celé Indii podstatně daleko.

3.1 Republikánská strana Indie

Až do vzniku *Bahudžan samádž pártí*, které bude věnován prostor v následující kapitole, jedinou stranou zastupující přímo dality v nezávislé Indii byla Republikánská strana Indie (*Republican Party of India*, RPI). Vznikla v roce 1957 v Maháráštre transformací Ambédkarovy strany Federace soupisných kast, která nebyla voličsky úspěšná, a také se po konverzi mnoha dalitů k buddhismu, a tím i opuštěním kastovního systému a soupisných kast, stala nevhodnou pro reprezentaci nově vzniklé buddhistické menšiny.¹⁰

Strana se profilovala spíše dle třídního než kastovního rozdělení, chtěla postavit dality do čela boje proti třídnímu a pracovnímu vykořisťování a sjednotit nízké třídy indické společnosti bez ohledu na jejich příslušnost k určité kastě nebo náboženství (Rao, 2009, s. 186). Ovšem již od začátku se strana potýkala s mnoha problémy. V roce 1958 došlo k prvnímu vzniku frakcí uvnitř strany, kdy se skupina mladých, vzdělaných dalitů, kteří se zaměřovali na výhody městského života a příležitosti kompenzační diskriminace, vymezila vůči zástupcům starší generace, kteří se soustředili na svět vesnic většiny *mahárů*. Po Ambédkarově smrti „*a v kontextu rostoucí sociální a ekonomické rozmanitosti mezi maháry, zde nebyl nikdo, kdo by měl všeobecnou lojalitu. Kolem roku 1959 byl rozpor v Republikánské straně tak hluboký, že dvě hlavní frakce pořádaly oddělené sjezdy.*“ (Mendelsohn and Vicziany, 1998, s. 213).

¹⁰ Dalité z buddhistické komunity byli přijati do soupisných kast až v roce 1990.

V roce 1962 takto rozdělená Republikánská strana nezískala ve volbách v Maháráštre ani jediné místo v *Lók sabhá*, dolní komoře indického parlamentu. Větší úspěch v rámci voleb do legislativ jednotlivých států měla RPI paradoxně v Uttarpradéši než v Maháráštre. Ani zde však její úspěch netrval dlouho, v roce 1971 přešli dva hlavní předáci této strany do Kongresu, za který byli zvoleni do *Lók sabhá* (Mendelsohn and Vicziany, 1998, s. 213).

V roce 1974 již v rámci RPI existovaly čtyři frakce a strana byla čím dál více závislá na jiných politických subjektech. V dělení RPI na jednotlivé frakce se odráží hlubší transformace dalitské komunity. „*Zapojení do demokratické politiky a požadavky přístupu ke vzdělání a zaměstnání zvýšilo rozpory mezi městskými a venkovskými dality, mezi zbídačenými zemědělskými pracovníky a vzhůru směřujícími příjemci rezervačních programů.*“ (Rao, 2009, s. 187). RPI se nepodařilo sjednotit dalitské voliče a získat tak větší význam, časem se rozpadla do mnoha frakcí, které mají spíše regionální význam.

3.2 Dalitští panteři

Krize ve vedení Republikánské strany Indie a rostoucí násilné útoky na nedotýkatelné vedli mladé dality k odmítnutí vedení RPI a přijetí militantních metod. Tito dalité, zvláště nově vzniklá vzdělaná vrstva v Maháráštre, chtěli vytvořit pro všechny soupisné kasty společnou platformu a mobilizovat je v boji za jejich práva a spravedlnost (Michael, 2007, s. 35). Tak v roce 1972 vznikla v Bombaji organizace, která se nazývala Dalitští panteři (*Dalit Panthers*). Inspiraci toto hnutí čerpalo z Ambédkarových myšlenek, marxismu a afroamerického hnutí Černých panterů. Přijali ideologii třídního konfliktu a zvolili přímou konfrontaci utlačovatelů z řad vyšších kast radikálními a násilnými prostředky. Ve svém manifestu zdůrazňovali, že pro dalitskou emancipaci je potřebná úplná revoluce (Singh, 2007, s. 173).

Hnutí reagovalo na nárůst násilí a diskriminace proti dalitům, které se od konce 60. let v Maháráštre stupňovalo zvláště díky militantnímu hinduistickému hnutí *Šiv séna*, které se zaměřovalo proti Indům z jiných států, muslimům a dalitům. Stejně jako *Šiv séna* i Dalitští panteři tvořili ozbrojené jednotky, které se střetávaly v ulicích Bombaje. K ochraně členů své komunity proti násilí a útlaku byli Dalitští panteři připraveni přijmout i násilné strategie (Singh, 2007, s. 173). Násilí se v 70. letech rozšířilo po celé Maháráštre a později i po celé Indii.

Dalitští panterři chtěli ustavit třídě založenou dalitskou politiku a vyplnit tak mezeru po Republikánské straně, kterou kritizovali kvůli korupci a pošlapávání revolučního dědictví Dr. Ambédkara. Dle Panterů se RPI starala pouze o zisk hlasů, rezervovaných míst a ignorovala problémy venkovských dalitů (Rao, 2009, s. 187–191).

Problémem Dalitských panterů ale bylo, že se nedokázali spojit s širší levicovou opozicí, ani získat podporu dalitských mas, jejichž většinu stále tvořili negramotní vesničané. Nepodařilo se jim vytvořit jednotné, silné vedení a během několika let se začali ideologicky štěpit. Na jedné straně byla frakce Rádži Dhálého, pro kterého byla určující událostí v dalitské historii konverze k buddhismu pod vedením Ambédkara, a hnutí podle něj mělo postupovat primárně rozšiřováním a rozvíjením buddhismu. Dhálé argumentoval tím, že základní konflikt v indické společnosti byl vytvořen degradovanou pozicí dalitů v hinduistickém kastovním pořádku. Oproti tomu Námdev Dhasál preferoval sekulárnější politickou akci, hájil marxismus a trval na širším významu osvobození dalitů, které viděl v kontextu kolektivního boje všech utlačovaných. Zastupoval levicovou ortodoxní pozici, váhu dle něj měla třída a ekonomika, nikoli kasta a náboženství. Nejdříve se přikláněl k vedení Komunistické strany Indie, později však jeho frakce podporovala programy proti chudobě Indiry Gándhiové a podporovala Kongres ve volbách v roce 1977 (Mendelsohn and Vicziany, 1998, s. 214; Rao, 2009, s. 192).

Na konci 70. let již byli Dalitští panterři rozděleni do množství frakcí s malým vlivem. „*Dalitští panterři pro sebe nedokázali najít trvalou roli – byli politickými aktivisty bez politické strany či bez jasně strategie, na které by se shodli. Kromě toho se stali sotva více radikálními a jistě ne více spojeni s běžnými maháry, než byla Republikánská strana. A také ukázali malou schopnost oslovit jiné nedotýkatelné kasty.*“ (Mendelsohn and Vicziany, 1998, s. 214). Avšak sociální vědomí, které vzešlo z dalitských protestních hnutí, jako bylo právě hnutí Dalitských panterů, hrálo velmi důležitou roli v posílení sebevědomí dalitů čelit a bojovat proti zakořeněné diskriminaci (Singh, 2007, s. 176).

Díky Dalitským panterům, kteří reagovali na stoupající násilí na dalitech a často se sami angažovali v pouličních nepokojích, se dalitská politika znovu na čas dostala do veřejného prostoru. Z Dalitských panterů se ale nestala jednotná politická síla, mnohem významnější dopad mělo literární hnutí, jehož členy byla většina jejich vůdců, jako například Námdev Dhasál, Arun Kámblé a Rádža Dhálé. Dalitská

intelligence se vědomě uchýlila k literárním prostředkům komunikace, hlavně díky znechucení z běžné politiky, která dle jejich názoru selhala při pokusech o zlepšení životních podmínek dalitů. Literární hnutí kvetlo v 70. a 80. letech nejen v Maharáštre, ale například i v Karnátace. Zde se dalité nesnažili vytvořit politickou stranu, dalitští aktivisté se plně angažovali v literárním hnutí, snažili se pozvednout vzdělání, poukazovat na zločiny proti dalitům a bojovat za konkrétní zájmy (Mendelsohn and Vicziany, 1998, s. 215).

3.3 Násilí na dalitech

Ústavní zákaz diskriminace a praktikování nedotýkatelnosti byl v roce 1955 rozšířen zákonem „*Untouchability Offences Act*“, který za násilí na dalitech zavedl pokuty a tresty. Tento zákon měl však mnohé nedostatky, nepokrýval všechny případy násilí a se stoupajícím počtem případů praktikování nedotýkatelnosti na začátku 70. let byl proto ještě zpřísněn zákonem „*Protection of Civil Rights Act*“ z roku 1976. Právě v tomto roce byl zaznamenán nejvyšší počet případů násilí namířeného proti dalitům – 5 108, oproti asi třem stům případů ročně na konci 60. let se jednalo o rapidní nárůst (Mendelsohn and Vicziany, 1998, 127–128). V polovině 80. let pak počet vyšetřovaných případů násilí na dalitech klesl asi na tři tisíce ročně. I tak jsou ale tato čísla velmi nízká oproti odhadovanému množství nezákonného chování vůči dalitům. Velmi nízké je také procento odsouzených.

Jako reakce na pokračující násilí na dalitech byl v roce 1989 schválen zákon „*Scheduled Castes and Scheduled Tribes (Prevention of Atrocities) Act*“, který měl zajistit pokrytí všech případů diskriminace a útlaku dalitů a kmenového obyvatelstva a zvyšoval tresty pro odsouzené. Definuje pojem *atrocitiy* (krutost, ukrutnost) jako zvláštní případ trestného činu, který je působen členům soupisných kast a kmenů kýmkoli, kdo do těchto skupin nepatří.

Jako trestný čin kvalifikuje nejen fyzické násilí vůči členům soupisných kast a kmenů, ale také obtěžování, útok na lidskou důstojnost, jako je nucené svlékání, urážení, ponižování, zabraňování vstupu na veřejná místa, ničení majetku nebo násilí na ženách. Zakazuje zabírání půdy, která má patřit členům soupisných kast a kmenů, úmyslné znečištění vodního zdroje, veškeré formy nucených prací, zastrasování nebo vnucování volby určitého kandidáta ve volbách. Tento zákon také zavádí speciální

soudy pro tyto případy za účelem zrychleného projednání.

Bohužel, ačkoli tento zákon rozšiřuje množství nezákonného jednání vůči příslušníkům soupisných kast a kmenů a ustavuje přísné tresty, je těžko vymahatelný a pachatele se podaří odsoudit jen ve zlomku případů. Například v roce 2004 bylo dle údajů ministerstva spravedlnosti registrováno celkem 23 629 případů porušení tohoto zákona. Z toho se k soudu dostala zhruba polovina. Soudy v tomto roce řešily přes 140 tisíc případů (včetně nedořešených z minulých let), z toho uzavřely zhruba 15 % případů, z čehož 3 259 (16 %) skončilo odsouzením a 17 491 (84 %) zproštěním obvinění. Pro srovnání v roce 2009 bylo registrováno celkem 38 849 případů násilí na dalitech, k soudu se dostala také zhruba polovina případů. Soudy v roce 2009 řešily přes 100 tisíc případů, z toho uzavřely necelých 20 % tak, že odsoudily 5 886 pachatelů (30 %) a zbavily obvinění 13 907 podezřelých (70 %) (Ministry of social justice and empowerment).

Nejen, že je nízká pravděpodobnost úspěšného a rychlého usvědčení pachatele, problémem je také skutečnost, že velká část případů není zaznamenána. Může za to hlavně institucionální pochybení a nečinnost policie, která často odmítá registrovat a vyšetřovat nahlášené případy porušení zákona. Policisté jsou mnohdy korumpovatelní nebo zaujatí proti dalitům kvůli vlastnímu sociálnímu zázemí, zejména své kastě. Inspektoři, kteří dohlíží na plnění povinností policistů, většinou pocházejí z vyšších kast, jsou a priori zaujati proti dalitům, a tak se pochybení policie málokdy dokáže nebo potrestá. Členové soupisných kast doplácují na své nízké sociální a ekonomické postavení, protože naprostá většina institucí je v rukou kastovních hinduistů, kteří vůči nim mají předsudky nebo projevují sympatie vůči obžalované straně a jejím svědkům. Důkazy postižených tak nemají stejnou váhu jako ty pocházející od protistrany. Navzdory ustavení speciálních soudů pro tyto případy (v roce 2009 jich bylo v celé Indii 171) se jich stejně většina dostane k běžným soudům, které jsou i tak přetíženy (Human rights watch, 1999).

Je tedy otázkou, jak významné dopady mohou být přičteny, byť i přísným, legislativním opatřením. Mnozí autoři pochybují o výrazné změně situace a největší přínos zákonů proti násilí na členech soupisných kast spatřují spíše v pokračujícím oslabování legitimacy nedotýkatelnosti (Rao, 2009; Mendelsohn and Vicziany, 1998, s. 120).

3.4 Kompenzační diskriminace

Politika kompenzační diskriminace, známá také jako rezervace, bezpochyby velkou měrou pomohla slabším částem společnosti získat přístup k zaměstnání ve vládní administrativě, veřejných podnicích, v politické oblasti a vzdělávacích institucích. Rezervace míst vedla k růstu příjmů určité skupiny uvnitř soupisných kast a zajistila jim ochranu a prestiž. Právě možnost získat prestižní místa v indické administrativě a legislativě pomáhá posílit sebevědomí dalitů po letech útlaku a vykonávání nejpodřadnějších prací. Vyšší plat na těchto postech také pomáhá pozvednout úroveň nejen zaměstnanců, ale i mnoha členů jejich rodin, které podporují. Přesto chudí a potřební, kteří tvoří většinu soupisných kast, nedosahují na tyto možnosti. Nové ekonomické reformy zavedené na začátku 90. let, které omezily vliv státu a posílily privatizaci, nastartovaly prudký rozvoj indické ekonomiky. Bohužel tyto reformy s sebou nepřinesly nárůst počtu pracovních míst a právě dalité jsou skupinou, u které se nejvíce zvýšila nezaměstnanost. Podle poslední zprávy komisaře pro soupisné kasty a soupisné kmény z roku 2001 je prospěch dalitů na ekonomickém pokroku a rozvoji Indie od devadesátých let žalostný (Jogdand, 2007, s. 319–320).

Systém kompenzační diskriminace měl své kritiky od počátku. Nejsilnější kritika rezervací spočívá v tom, že kompenzační diskriminace jedné komunity je nespravedlivou diskriminací ostatních. V podstatě jde o popření rovnosti možností. Odpůrci věří, že je nesprávné ignorovat přednosti a zásluhy jedné skupiny na úkor jiných, kteří nedosahují takového vzdělání nebo zkušeností. A i když může být ospravedlnitelná kvůli historickému znevýhodnění určité skupiny, nemůže trvat věčně (Mendelsohn and Vicziany, 1998, s. 140).

Na druhou stranu je tato politika problematičtější i proto, že do soupisných kast se mohou dostat pouze příslušníci hinduismu, sikhismu a buddhismu. Křesťanští a muslimští dalité jsou všeobecně považováni za sociálně i ekonomicky znevýhodněné oproti svým souvěrcům, trpí vyloučením na základě nedotýkatelnosti stejně jako hinduističtí dalité a odepření statusu soupisných kast považují za náboženskou diskriminaci. Jedinou možností, jak dosáhnout na rezervace, je dostat se mezi ostatní zaostalé třídy, nicméně i tak je jejich situace horší než u dalitů, kteří mají status soupisných kast (Waughray, 2010, s. 348–9).

Od začátku 90. let, kdy vláda V. P. Singha přijala doporučení Mandalovy

komise a rozšířila rezervační kvóty pro ostatní zaostalé třídy na 27 % míst, se zvláště v severní Indii rozpoutaly silné protesty proti rezervační politice. Lidé mají dojem, že je zodpovědná za jejich nezaměstnanost, že se tím upevňuje příslušnost ke kastě, a že je posilováno mezikastovní nepřátelství a rivalita.¹¹

Ve skutečnosti ale dalité zaujímají v rámci rezervovaných míst spíše ta podřadná a málo kvalifikovaná, často vyhrazené kvóty ani nejsou naplněny. Na univerzitách, kde by měli mít soupisné kasty a kmeny podle rezervačních kvót vyhrazeno 23 % pracovních míst, v roce 2001 zaujímali pouhá 2 %. V judikativě žádná rezervace míst není a podle údajů z roku 1993 bylo soudců z řad soupisných kast v nejvyšších soudech pouze 13 z 547, tedy asi 2,4 % (Jogdand, 2007, s. 324).

Sami dalité také systém kritizují, protože se domnívají, že soubor návrhů není řádně implementován, a jejich sociální status proto nebyl pozvednut na očekávaný stupeň. Pravdou je, že se administrace tohoto programu vyvinula v masivní a neefektivní aparát, zaměřený na jednotlivce spíše než celkově na dality jako skupinu (Mendelsohn and Vicziany, 1998, s. 119; Jogdand, 2007, s. 321).

Celkový přínos kompenzační diskriminace je tak zpochybňován. Jde například o to, že výhody ze zaměstnání ve státním sektoru jsou často monopolizovány úzkou skupinou privilegovaných uvnitř soupisných kast, a dále se předávají jen v rámci této skupiny. Mezi samotnými dality existuje zklamání z výkonu a významu poslanců a úředníků ze soupisných kast pro celou skupinu nedotýkatelných. Dalitští zaměstnanci se mnohdy starají pouze o sebe a nevyužívají svůj vliv ku prospěchu dalitů jako celku. Na druhou stranu i pro poměrně vysoce postaveného dalita ve státní správě může být značně obtížné zasazovat se za práva své komunity, protože je často zastrahován výše postavenými úředníky z hinduistické většiny (Mendelsohn and Vicziany, 1998, s. 134–139).

Problém rezervovaných míst se politizuje, stává se z něj téma, kterým si strany snaží zajistit hlasy určitých skupin. Především rozšiřování politických rezervací, tedy míst v legislativě, je pro politické strany užitečné, protože takto zvolení zástupci pak musí sloužit zájmům svých příslušných stran více než dalitům. „*Politické rezervace mají sklon vytvářet úslužné spíše než rázné, zřetelné a nezávislé vůdce mezi dality.*“

11 Ve stejné době ale byly zavedeny také výrazné ekonomické reformy, které Indii přinesly značný ekonomický růst, ovšem bez nárůstu pracovních míst. Celkově se podle některých odhadů nezaměstnanost zvýšila, a tím i rozhořčení ve společnosti proti rezervačním kvótám. Není však možné přičítat vinu za obecnou nezaměstnanost rezervační politice, když na začátku 90. let došlo k úbytku pracovních míst především v souvislosti s ekonomickými změnami (Jogdand, 2007, s. 327–8).

(Jogdand, 2007, s. 330).

Jakkoli je ale dopad rezervací pro dality významný, prokázal se jako nedostačující strategie v boji s chudobou a za jejich pozvednutí. Mendelsohn tvrdí, že *„jakýkoli větší prospěšný důsledek spíše vycházel z politiky zaměřené na celou populaci a nikoli pouze na nedotýkatelné.“* (Mendelsohn and Vicziany, 1998, s. 119).

4. Uttarpraděš: *Bahudžan samádž pártí*

Teprve po několika desetiletích v nezávislé Indii se dalitům začalo dařit formovat a prosazovat vlastní politiku. Nejvýraznějšího úspěchu dosáhli v indickém svazovém státě Uttarpraděš. Od 90. let se zde dalitské straně *Bahudžan samádž pártí* podařilo čtyřikrát obsadit post hlavního ministra státu a jednou dokonce získat ve volbách absolutní většinu mandátů. V novém tisíciletí se dalitští předáci netají ani ambicemi prosadit se na celoindické rovině a ujmout se křesla premiéra Indie.

Uttarpraděš byl dlouho baštou Indického národního kongresu (INC). V roce 1984 Kongres získal 83 z 85 míst v *Lók sabhá* za Uttarpraděš a 51 % hlasů. O sedm let později to bylo již jen pět křesel a 18 % hlasů a v roce 1998 už se 6 % hlasů nezískal Kongres ani jedno křeslo. Dominance Kongresu byla založena na podpoře bráhmánů, muslimů a dalitů spolu s podporou vyšších kast a také zaostalých kast. Od poloviny 80. let však Kongres postupně opouštěly všechny jeho dříve stabilní voliči, což souvisí se vzestupem jiných stran, zvláště *Džanta dal* a *Bhártíj džanta pártí* na národní rovině, od 90. let pak také se vzestupem regionálních stran jako *Samádžvádí pártí* a *Bahudžan samádž pártí*. Posledně jmenovaná strana se profilovala jako zástupce všech utlačovaných kast a dokázala pod sebou sjednotit většinu dalitů. Právě o této politické straně pojednává tato kapitola.

4.1 Vznik a vývoj BSP v chronologické perspektivě

4.1.1 Kánší Rám

V Uttarpraděši se od konce 80. let začíná prosazovat nový politický hráč Kánší Rám se svou stranou *Bahudžan samádž pártí*, která zastupuje zájmy utlačovaných vrstev indické společnosti. Kánší Rám se narodil v roce 1934 v rodině paňdžábských *čamárů*, nedotýkatelných, kteří konvertovali k sikhismu. Pocházel z malé elity soupisných kast, která profitovala z vládních rezervací. I díky tomu se jako dítě nesetkal s diskriminací kvůli nedotýkatelnosti. Poprvé si uvědomil hloubku předsudků a nepřátelství vyšších kast v roce 1965, kdy se zapojil do boje proti zákazu svátku na výročí Ambédkarova narození. V této době ho také velmi ovlivnila četba Ambédkarových spisů. Rozhodl se nikdy neoženit, opustil práci a začal se

naplno věnovat boji za utlačované.

Nejprve se připojil k Republikánské straně Indie (RPI), ale brzy byl zklamán frakcionářstvím a tím, jak se vůdci této strany postupně přidávali ke Kongresu. Také se mu nelíbilo, že se RPI zaměřuje pouze na dality a zvláště na maháráské buddhisty. Podle něj tak nesprávně následovali Ambédkarův odkaz, který spočíval v pozdvižení nejen dalitů, ale všech utlačovaných kast. V roce 1973 založil Federaci zaměstnanců ze zaostalých a minoritních tříd (*All India Backward and Minority Employees Federation*, BAMCEF), která měla za cíl hájit práva a zastávat se zaměstnanců z nízkých a nedotýkatelných kast proti nespravedlnosti, organizovat vzdělanou elitu dalitů a ostatních zaostalých kast, především zaměstnanců, kteří pracovali na rezervovaných místech v administrativě a byli frustrováni diskriminací a odpíráním postupu na vyšší posty. Od Ambédkara převzala Federace motto „vzdělávat, organizovat a agitovat“. Tato organizace měla velký úspěch i díky rostoucímu počtu vzdělaných zaměstnanců a počtu gramotných dalitů, postupně se tak Kánší Rámovi podařilo vybudovat širokou síť kontaktů po celé Maháráštre a v regionech okolních států (Jaffrelot, 2003, s. 390–392; Mendelsohn and Vicziany, 1998, s. 220–222).

Kromě práce mezi vzdělanými zaměstnanci také veřejně vystupoval a snažil se oslovit širší posluchačstvo s jednoduchou prezentací Ambédkarova učení. Upozorňoval na útrapy a chudobu všech utlačovaných komunit, které považoval za oběti bráhmanismu. Inspiroval se také u Džjótiby Phúlého, když použil jeho teorii o árijských kočovnicích, kteří ovládli původní indické obyvatelstvo a dodnes tak 15 % potomků cizích nájedníků vládne 85 % utlačovaných. Zdůrazňoval, že nízké kasty mají moc tento poměr změnit, že v demokratické společnosti je to pouze otázkou organizace. Jeho cílem bylo sjednotit *bahudžan samádž*, neboli většinovou společnost, která kromě soupisných kast, kmenů, ostatních zaostalých kast a náboženských minorit měla zahrnovat všechny utlačované skupiny a ujmout se moci. *Bahudžan samádž* definoval v opozici k vyšším kastám (*savarna*), které nazýval *manuvádí*, protože následují systém čtyř varn, kodifikovaný Manuovým zákoníkem (Jaffrelot, 2003, s. 390–391).

V 80. letech měl BAMCEF 200 tisíc členů, hlavně v Uttarpradéši a Maháráštre. Významní dalitští členové této organizace ale trpěli neustálým tlakem ze strany kolegů a nadřazených z vyšších kast, byli přemísťováni a obtěžováni. To byl také jeden z důvodů, proč Kánší Rám udělal z BAMCEF stínovou organizaci, odsunul ji do pozadí a založil v roce 1981 první politickou stranu *Dalit sóšit samádž samgharš*

samiti neboli DS4 jako politickou organizaci paralelní k BAMCEF. Její prioritou bylo získání politické moci, oproti BAMCEF, která se zaměřovala hlavně na vzdělanou městskou elitu, se DS4 soustředila víc na venkovské dality. DS4 ale nebyla příliš úspěšná, a tak v roce 1984 Kánší Rám založil *Bahudžan samádž pártí* (BSP) a rozhodl se naplno věnovat stranické politice (Mendelsohn and Vicziany, 1998, s. 222; Jaffrelot, 2003, s. 393–395).

4.1.2 Vzestup *Bahudžan samádž pártí*

Bahudžan samádž pártí měla aktivizovat dality, socioekonomicky zaostalé příslušníky nízkých kast i náboženské menšiny, zvláště muslimy. Jejím cílem stejně jako DS4 bylo dostat se k politické moci a zvrátit nepoměr, kdy vládne 10–15 % obyvatel nad zbytkem Indie. Kánší Rám v této době „*již nevěří v prvořadost sociální reformy. Vynaložení úsilí na jiný cíl, než je získání moci, vidí jako zbytečné. Je to administrativní síla, která přinese vytouženou sociální změnu, nikoli naopak.*“ (Mendelsohn and Vicziany, 1998, s. 223). Nezajímá se o jiné politické problémy, jako jsou pozemkové reformy nebo liberalizace indické ekonomiky. Prosazuje tvrdý pragmatismus ve jménu uchopení moci.

Pět let usilovné organizační práce a pokračující úpadek Kongresu přispěly k výrazným volebním výsledkům BSP v Uttarpradéši ve volbách do *Lók sabhá* v roce 1989 a 1991, kdy strana získala 8,7 a 9,4 % hlasů. BSP rychle přitáhla zájem komunity *čamárů*, v Uttarpradéši známých jako *džátavové*, kteří stranu přijali za svou a stali se její hlavní volební základnou. Ačkoli tvoří *čamárové* nejpočetnější nedotýkatelnou kastu v Uttarpradéši, problémem pro volební zisky BSP je jejich rozptýlenost po celém státě. Tento fakt v kombinaci s většinovým volebním systémem přináší velmi nízký počet získaných mandátů. BSP se v této době navíc nepodařilo přitáhnout na svou stranu všechny nebo alespoň většinu soupisných kast a potýkala se stejným problémem jako Ambédkar se svou kastou *mahárů* v Maháráštre (Mendelsohn and Vicziany, 1998, s. 225–226).

Před volbami do zákonodárného shromáždění Uttarpradéše v roce 1993 Kánší Rám z taktických důvodů vstoupil do koalice se *Samádžvádí pártí* (SP) Mulájama Singha Jádava. *Samádžvádí pártí* je převážně stranou *jádavů*, nízké kasty, která se od roku 1990 řadí mezi ostatní zaostalé kasty (OBC). Voličské základny obou stran byly komplementární a vyhlídky jedné strany bez druhé by byly mizivé, takže se BSP a

SP dohodly na sloučení hlasů a rozdělení křesel. Spojení dalitů (BSP) a OBC (SP) proti vyšším kastám na jednu stranu bylo přirozené a ve většinovém volebním systému pro obě strany výhodné. Na druhou stranu komunity *čamárů* a *jádavů* byly na mnoha místech v trvalém konfliktu a jejich zájmy se vylučovaly¹² (Jaffrelot, 2003, s. 409; Mendelsohn and Vicziany, 1998, s. 226–227).

Toto spojení přineslo BSP prudký nárůst mandátů – 67 oproti 12 před dvěma lety, ačkoli počet hlasů se zvýšil jen na 11 %. SP získala 109 křesel a byla druhou nejsilnější stranou po *Bhártij džanta pártí* (BJP), která získala 177 míst. SP a BSP po volbách vytvořily vládní koalici v čele s Mulájamem Singhem. Toto spojení ale nevydrželo příliš dlouho. BSP se domnívala, že SP ohrožuje její zájmy a zájmy jejích voličů, zvyšovalo se násilí na soupisných kastách často také od členů kasty *jádavů*¹³, proti čemuž Mulájam Singh nezasáhnul dostatečně důrazně, navíc Mulájam přetáhl na svou stranu množství poslanců z BSP. V roce 1995 proto BSP stáhla podporu vládě a hned druhého dne vytvořila vlastní menšinovou vládu s podporou *Bhártij džanta pártí*.¹⁴ Ze strany BSP šlo o ještě pragmatičtější alianci než se SP a jasně se ukázala Kánših o ochota spojit se s kýmkoli jen kvůli uchopení moci (Mendelsohn and Vicziany, 1998, s. 227; Jaffrelot, 2003, s. 413).

4.1.3 Májávatí poprvé v čele Uttarpradéše

Post hlavního ministra státu Kánší Rám přenechal své blízké spolupracovnici Májávatí Kumáří, která také pochází z komunity *čamárů*. V 70. letech pracovala jako učitelka, po setkání s Kánší Rámem se ale vzdala zaměstnání a zasvětila svůj život práci v BSP. Během svého funkčního období se jí podařilo dále konsolidovat dalitskou voličskou základnu a stala se ikonou dalitů (Jaffrelot, 2007, s. 261). „*Dokázala vnést charisma a živost do předvolební kampaně, což Kánší Rámovi scházelo. Představovala určitou novost – přímou a otevřenou dalitskou ženu s*

12 Na východě Uttarpradéše měly obě komunity společného nepřítele – starou elitu vysokých kast, které vlastnily půdu. Jinde ale většinou soupisné kasty tvořili chudí bezzemci, kteří pracovali pro farmáře z nízkých kast (OBC). Zájmy dalitů a nízkých kast (tedy většiny OBC) jsou často v rozporu a tyto skupiny jsou mnohdy rivalové a nikoli spojenci.

13 Po volbách začaly být obě skupiny asertivnější, zhoršovaly se konflikty o výši mezd a hádky o vlastnictví půdy, což mělo dopad i na zvýšení počtu násilí na dalitech. Další konflikty vznikaly z odporu *jádavů* k mnoha sochám Ambédkara a dalších dalitských vůdců, které BSP začala stavět (Jaffrelot, 2003, s. 411–412).

14 BJP, strana hinduistického nacionalismu, věděla, že nikdo nebude ochoten podporovat její menšinovou vládu a větší ohrožení viděla v *jádavech* než v dalitech.

odvahou dostačující jít tvrdě proti mocným institucím, které tolik utlačovaly chudé Indy. Zkrátka, Májávatí se stala jak výrazně populární osobou, tak i silou, s kterou je třeba počítat.“ (Mendelsohn and Vicziany, 1998, s. 228).

Její vláda trvala pouhé čtyři a půl měsíce, ale přesto byla velmi významná. Obklopila se úzkou skupinou spolupracovníků a dosazovala do důležitých pozic loajální úředníky ze soupisných kast namísto těch z vyšších kast. Zcela vědomě kolem sebe vybuodovala klima strachu z okamžitého propuštění, aby motivovala své podřízené. Tvrdě zasahovala proti úředníkům, kteří podle ní nedostatečně chránili práva dalitů. Ačkoli byly její kroky v tisku převážně odsuzovány, vyvolala uspokojení a sympatie v obyčejných lidech, kteří běžně zažívali aroganci a bezohlednost úředníků (Jaffrelot, 2003, s. 416, Mendelsohn and Vicziany, 1998, s. 228–9).

Během svého vládního období rozšířila program na podporu venkova (*Ambedkar village scheme*), který přiděloval dotace vesnicím, kde žilo více než 30 % dalitů (oproti původnímu 50% podílu). Prosadila rezervace 20 % míst policejních inspektorů pro příslušníky soupisných kast. Zavedla speciální granty pro vzdělání dalitských dětí a také pro děti muslimů. Snažila se svými kroky získat i sympatie ostatních nízkých kast a rozhodla, že OBC mají dostat 27 % státního rozpočtu. Navíc se zasadila, aby byli i muslimové zařazeni mezi příjemce vládních rezervací pro OBC (Jaffrelot, 2003, s. 415–6).

Velmi aktivní byla v rozšiřování dalitských symbolů, především v instalaci Ambédkarových soch, nechala přejmenovat po Ambédkarovi dvě univerzity a několik distriktů, v Lakhnaú, hlavním městě Uttarpradéše, nechala vybudovat Náměstí změny (*Parivartan čauk*) se sochami významných postav protibráhmanského hnutí (Mendelsohn and Vicziany, 1998, s. 230).

Krátká vláda Májávatí byla kritizována kvůli hrubosti a korupci, zvláště byla podezírána, že převádí státní peníze do stranické kasy. Nicméně je otázkou, zda to bylo ve větší míře než ostatní vlády nebo zda to bylo více vidět kvůli nezkušenosti a časové tísní. Od začátku bylo jasné, že BSP může vládnout maximálně jeden rok do dalších voleb v roce 1996. Zřejmě i z toho důvodu se Májávatí nepouštěla do velkých programů pro pozdvižení dalitů, ale snažila se využít krátký čas co nejefektivněji politikou symbolismu, populistickými kroky a podpořit tak vlastní výsledky v příštích volbách (Mendelsohn and Vicziany, 1998, s. 229–230).

4.1.4 Májávatí v čele Uttarpradéše podruhé a potřetí

Před volbami do zákonodárného shromáždění Uttarpradéše a do centrálního parlamentu v roce 1996 bylo jasné, že tyto volby budou pro přežití *Bahudžan samádž pártí* klíčové a ukážou, jak uspěla jako vládní strana. Do celoindických voleb se BSP vydala sama bez spojení s koaličním partnerem a její výsledky nedopadly nijak špatně. Oproti minulým rokům se jí podařilo zdvojnásobit počet hlasů na 20,6 % a získala šest mandátů. Uspěla i v dalších svazových státech, zvláště v Paňdžábu, kde získala tři mandáty a v Madhjapradéši se ziskem dvou křesel. (Mendelsohn and Vicziany, 1998, s. 231; Jaffrelot, 2003, s. 396).

V místních volbách v Uttarpradéši se Kánší Rám a Májávatí vrátili k uzavírání aliancí a spojili se s Kongresem, společnou kandidátkou na post hlavního ministra byla Májávatí. BSP zopakovala svůj volební výsledek z roku 1993 (opět získala 67 křesel) a byla třetí nejsilnější stranou po BJP a SP. Májávatí se stala po své funkci hlavního ministra něčím jako kultovní postavou a BSP se na politické scéně úspěšně etablovala. Strana se také pokusila přitáhnout širší spektrum voličů, zvláště tím, že za stranu kandidovalo množství zástupců z jiných komunit. Z 67 úspěšných kandidátů tak bylo 20 dalitů, 26 zástupců OBC, 12 muslimů a také 9 zástupců vyšších kast. (Mendelsohn and Vicziany, 1998, s. 219, 232).

Vyjednávání o ustavení vlády byla dlouho neúspěšná, nakonec se až v březnu 1997 podařilo vyjednat koalici BJP a BSP. Cílem BSP bylo opět pragmaticky se spojit s kýmkoli, pokud by se dostala do vlády a snažit se systém změnit zevnitř. Tentokrát byla dohoda taková, že si strany rozdělí posty ministrů a funkce hlavního ministra Uttarpradéše bude rotovat po šesti měsících mezi Májávatí a vůdcem BJP Kaljánem Singhem (Mendelsohn and Vicziany, 1998, s. 232–233, Jaffrelot, 2003, s. 418–9).

V roce 1997 se tak Májávatí podruhé postavila do čela Uttarpradéše. Její působení se příliš nelišilo od toho předchozího. Během své vlády opět neváhala s razantními personálními změnami a nahradila více než tisíc úředníků svými lidmi převážně ze soupisných kast. Oživila program na podporu vesnic (*Ambedkar village scheme*) pod svým přímým dohledem. Dále nechala po celém Uttarpradéši rozmístit kolem 15 tisíc Ambédkarových soch. Po půl roce vlády byla dle dohody vystřídána šéfem BJP Kaljánem Singhem. Jeho vládu ale brzy BSP vystavila kritice a stáhla svou podporu. Kánší Rám vyhlásil, že BSP vstoupí do jakékoli aliance, která posílí

BSP. Tato taktika se mu ale nevyplatila. Kaljánovi se podařilo získat podporu Kongresu a přetáhnout na svou stranu skupinu 12 poslanců z BSP, takže jeho vláda mohla dál pokračovat až do konce funkčního období (Jaffrelot, 2003, s. 419–420).

Do voleb v roce 2002 byla BSP v opozici, v nových volbách ale posílila, získala 98 mandátů s 23 % hlasů. Posílila i Mulájamova SP, která získala 143 mandátů, zřejmě na úkor dvou nejsilnějších celonárodních stran – Kongresu a zvláště BJP, v té době vládnoucí v Dillí. BSP byla jako vždy ochotná spolupracovat s kteroukoli stranou, která jí umožní dostat se do vlády a přenechá jí post hlavního ministra. Takového spojení našla opět v BJP a Májávatí tak již potřetí získala post hlavního ministra. Tato koalice však neměla dlouhého trvání a hned v roce 2003 BJP svou podporu stáhla. Od Májávatí se současně odtrhlo 37 poslanců BSP a za přislíbené posty podporovali vládu Mulájama Singha Jádava, který tak vládl v Uttarpradéši po zbytek volebního období až do roku 2007 (Tummala, 2007, s. 150–151).

4.1.5 Vítězství BSP v Uttarpradéši v roce 2007

Aliance BSP-BJP reprezentovala spojení vyšších kast, OBC a dalitů proti společnému nepříteli v podobě nízkých a středních kast. Tato vládní koalice se ale opětovně ukázala jako dlouhodobě nefunkční, plná napětí a konfliktů. Májávatí se proto rozhodla získat hlasy vyšších kast sama, aby nemusela spoléhat na vnějšího spojence. Tak vznikla idea „*Bráhmaň džodo abhiján*“ (Vezměme bráhmaňy s sebou) před celoindickými volbami do *Lók sabhá*, ve kterých BSP zvýšila počet křesel z 14 na 19 (Subrahmaniam, 2010). Tato strategie je vzhledem k minulosti, kdy se BSP tvrdě vymezovala proti vyšším kastám jako vůči svým utlačovatelům, radikálním obratem. Nyní již etablovaná strana dalitů potřebovala maximálně rozšířit svou voličskou základnu, aby mohla efektivně prosazovat své politické záměry. Před volbami do zastupitelství v Uttarpradéši v roce 2007 proto BSP de facto opustila taktiku *bahudžan samádž*, místo toho chtěla zastupovat zájmy *sarva samádž* (celé společnosti)¹⁵ a slibovala ekonomickou pomoc všem bez rozdílu. Májávatí prohlásila, že BSP ve skutečnosti není stranou dalitů, ale příslušníků všech

15 Tato strategie ale ve skutečnosti není nová – Kongres se ji více či méně úspěšně pokouší prosazovat po celou dobu své dlouhé existence. Zásadním rozdílem je ale jistě skutečnost, že v čele BSP stojí dalit a ne bráhmaň.

náboženství a kast. V kampani dále kladla důraz na znovunastolení pořádku a zákona, které během vlády SP téměř nefungovaly, a snažila se co nejvíc vytěžit z kritiky slabé vlády Mulájama Singha. Tato taktika se jí vyplatila a ve volbách získala nadpoloviční většinu mandátů (206 ze 403). Podařilo se jí nejen zdaleka zvítězit nad SP, ale také připravit o hlasy BJP¹⁶, která získala pouze 51 mandátů oproti 88 v minulých volbách. BSP tak dostala možnost vytvořit vlastní vládu bez ohledu na koaliční partnery (EIU ViewsWire, 2007; Raina, 2007).

Májávati převzala po Mulájamu Singhovi svazový stát s mnoha problémy, protože po dobu jeho vlády právo a pořádek nahradila svévolná anarchie mocných a rovněž ekonomika UP byla ve špatném stavu. Během svého vládního působení se jí podařilo výrazně snížit násilné činy a komunální napětí, ekonomika státu se také do jisté míry zlepšila. Májávati zvýšila státní výdaje na programy pro dality, opět podporovala program *Ambedkar village scheme* a nechala vybudovat 200 tisíc domovů pro chudé. Její vláda také o dvě třetiny zvýšila minimální mzdu zemědělských pracovníků. I přes tuto snahu a další opatření se ale v mnoha vesnicích nic nezměnilo a lidé nadále trpěli nedostatkem vody, výpadky proudu, nedostupností zdravotní péče a vysokou nezaměstnaností. Příčinou byla především rozbujelá korupce a neefektivita vládních opatření (Kaushik, 2012; The Economist, 2012).

Před volbami v roce 2012 se Májávati snažila zlepšit volební vyhlídky své strany, zbavila funkce řadu ministrů podezřelých z korupce a na kandidátní listinu opět dosadila zástupce všech náboženských a sociálních komunit. Kvůli mnoha podezřením z korupce, upřednostňování dalitů před ostatními chudými složkami obyvatel a minimálním změnám v ekonomické situaci většiny populace ztratila ovšem sympatie mnoha voličů, snad vyjma její vlastní voličské základny – dalitů. Skvělý výsledek z minulých voleb se jí proto nepodařilo zopakovat a BSP získala pouhých 80 křesel. Jasným vítězem voleb se naopak stala SP s absolutní většinou mandátů (224), která sestavila vládu s hlavním ministrem Akhiléšem Jádavem, synem Mulájama Singha.

¹⁶ BSP se v těchto volbách podařilo zvýšit podíl hlasů bráhmánů z 6 % v roce 2003 na 17 % (Loynd, 2009a).

4.1.6 BSP na celoindické rovině?

Po drtivém vítězství v Uttarpradéši v roce 2007 se o BSP začalo vážně uvažovat jako o jedné z nejvlivnějších stran na celoindické rovině. Pokud by totiž v následujících volbách do dolní komory indického parlamentu v roce 2009 byla schopná získat 40 až 50 mandátů, stala by se vedle Kongresu a BJP třetí nejsilnější stranou, která by tak mohla rozhodovat o budoucí vládní koalici. Spekulovalo se i o tom, že by se Májávatí mohla stát premiérkou Indie, a ona sama nijak neskrývala své ambice se o tento post ucházet. Možný úspěch v *Lók sabhá* také posilovala skutečnost, že v roce 2008 BSP zvýšila zisk mandátů v legislativách svazových států Madhjapradéš (7 křesel), Rádžasthán (6 křesel) a Čhattísgarh (2 křesla). Májávatí se před volbami nepřiklonila ani k jedné z hlavních stran a vytvořila s levicovými a dalšími regionálními stranami tzv. Třetí frontu (Asia Monitor, 2008; Loynd, 2009a; Robinson, 2008).

Volby však dosti překvapivě vyhrál do té doby vládnoucí Kongres, který od minulých voleb ještě posílil a potvrdil svou pozici nejsilnější indické strany. Pro BSP byly volby velkým zklamáním, získala 21 mandátů, tedy o pouhé dva mandáty víc než v roce 2004, a ani se jí nepodařilo uspět v dalších svazových státech (mimo Uttarpradéš získala jen jeden mandát v Madhjapradéši). Cesta z Lakhnaú do Dillí se tedy pro „dalitskou královnu“, jak bývá svými sympatizanty Májávatí nazývána, alespoň prozatím zdá být uzavřená.

4.2 Volební strategie BSP

4.2.1 Program

BSP nedisponuje žádným propracovaným politickým programem ani ideologií a otevřeně se hlásí k oportunistu. V svých politických počátcích za svůj cíl považovala uchopení moci jako podmínku pro emancipaci nízkých kast v opozici vůči vládnoucí vrstvě hinduistů z vyšších kast. V poslední dekádě chápe převzetí moci jako podmínku pro sociální reformu a redistributivní spravedlnost pro všechny potřebné skupiny indických obyvatel. To zahrnuje vstupování do pragmatických koalic a spolupráci s kýmkoli, pokud to znamená podíl na politické moci.

4.2.2 Kandidátní listiny

Kánší Rám si byl vědom, že základem úspěchu je profilovat stranu tak, aby si udržela svou hlavní dalitskou voličskou základnu, ale zároveň aby přitáhla i voliče z jiných komunit. Od 90. let proto pečlivě vybíral kandidáty na volební listiny BSP, aby zahrnovaly co nejširší spektrum politiků. Spoléhal na to, že voliči jsou často přitahováni právě kandidáty ze své vlastní komunity. Postoupil proto většinu míst kandidátům z jiných než *čamárských* kast, kromě dalitů i OBC, hinduistům z vyšších kast a náboženským menšinám, zvláště muslimům. Hlavním lídrem zůstala Májávatí, takže strana neztrácela oblibu mezi svými skalními voliči (Jaffrelot, 2003, s. 422).

Stejnou strategii zůstala věrná i Májávatí. Také ona sestavuje kandidátní listiny podle poměru zastoupení jednotlivých komunit ve společnosti, takže například v posledních volbách do legislativního shromáždění Uttarpradéše kandidovalo 88 dalitů, 113 zástupců OBC, 85 kandidátů z náboženských menšin a 117 hinduistů z vyšších kast.

4.2.3 Od *bahudžan samádž* k *sarva samádž*

V 90. letech se BSP podařilo konsolidovat vlastní spolehlivou voličskou základnu (většinu dalitských kast, především *čamárů*) a strana vykazovala uspokojivé volební výsledky. Kromě dalitů svůj zájem s větším či menším úspěchem cílila i na OBC a náboženské menšiny. Profilovala se v opozici k vyšším kastám (*savarna*). Aby se dostala k moci, musela strana vstupovat do koalic s jinými stranami (SP, BJP). Druhou možností jak uchopit vládu bylo rozšířit voličskou základnu a přitáhnout k sobě i jiné sociální komunity v rámci hinduistické společnosti. Pouze hlasy dalitů, kteří v Uttarpradéši tvoří zhruba 20 % populace, prostě nemohly stačit k získání dominantního postavení.

V novém tisíciletí proto Májávatí změnila volební taktiku a začala budovat svou podporu i u voličů z vyšších kast (viz již zmíněný slogan „Vezměme bráhmany s sebou“). Tato strategie se může zdát paradoxní pouze na první pohled – bráhmani se totiž stejně jako dalité obávají moci středních a nižších kast a připadají si být ohroženi touto střední vrstvou víc než nejnižšími segmenty. Před volbami v roce 2007 již Májávatí profilovala BSP jako stranu všech kast a vyznání, nikoli pouze dalitů. Slibovala prosperitu nejen pro *bahudžan samádž*, ale pro *sarva samádž* (celou

společnost). V posledních letech, kdy se o BSP spekuovalo jako o budoucí třetí nejsilnější straně na celoindické rovině, se Májávatí o to víc snažila svoji voličskou základnu rozšířit, protože politika založená pouze na kastovní identitě nemůže v Dillí zajistit vítězství.

4.2.4 Politika symbolů

Důležitou součástí strategie Májávatí, a to již od jejího prvního období v čele Uttarpraděše, je využívání symbolů k mobilizaci nejnižších vrstev. Materiální symbolika hraje důležitou roli v sebeprosazování a sebepochopení dalitů jako rovných a právoplatných členů společnosti. Vztyčování soch a památníků ve vesnicích po celém Uttarpraděši reflektuje získávání moci a zároveň podporuje hrdost a sebevědomí dalitů. Toto nárokování veřejného prostoru ale vzbuzuje nevoli a nepřátelství u ostatních částí společnosti. BSP však úspěšně spojuje nárůst sebevědomí a asertivity dalitů s vlastní politickou agendou a využívá obojího k mobilizaci své voličské základny (Loynd, 2009b, s. 478–480; Ciotti, 2010, s. 43–45).

4.3 Problémy a skandály

Májávatí je osobou velmi kontroverzní, svou moc a bohatství dává značně na odív, čímž provokuje mnoho svých odpůrců, jejím následovníkům z řad dalitů však její úspěchy imponují. Její kritici považují sochy a megaprojekty pouze za projev marnivosti a příležitosti k úplatkům. Těmto závěrům nahrává i její rychle nabyté jmění, které se během pouhých čtyř let zvětšilo 30 krát na 13 milionů dolarů v roce 2008. Pozdvižení vzbudilo, když byla na oslavě výročí narození Kánšího Ráma přivítána girlandou ze stovek tisíc rupiových bankovek. I její vlastní narozeniny vždy provází okázalá honosnost a přepych (Robinson, 2008; The Times of India, 15. 3. 2009).

Kromě Májávatí se i mnoho dalších předáků BSP stalo terčem kritiky kvůli korupci, zneužívání veřejných prostředků a dalším činnostem na hraně zákona. Na druhou stranu je třeba přiznat, že podezření z korupčních praktik se dnes v indické politice týká většiny stran (Subrahmaniam, 2012). Jedním z dalších problémů BSP jsou slabé stranické struktury a disciplína členů, což se projevuje přecházením

politiků k jiné politické straně za slíbenými posty. Příčinou byly a jsou časté změny aliancí, přijímání jakýchkoli nových kandidátů, kteří ve shodě s cíli strany usilují pouze o získání moci. Nejvýrazněji se rozštěpení projevilo v roce 1996, kdy se skupina poslanců z BSP přidala k BJP a za přislíbené funkce podporovali její vládu. Podobný scénář se opakoval v roce 2003, kdy se od Májávatí odtrhlo 37 poslanců, kteří podporovali vládu SP. Mnoha členům se také nelíbila koncentrace moci pouze v rukou Kánšího Ráma a Májávatí, a absence demokratických voleb předáků v rámci strany, kteří byli vybíráni a často také rychle odvoláváni podle libovůle těchto dvou vůdců (Jaffrelot, 2003, s. 421–422; Tummala, 2007, s. 150–151).

4.4 Shrnutí

BSP se navzdory zjevným nedostatkům stala etablovanou a úspěšnou politickou stranou. Během devadesátých let se jí podařilo konsolidovat většinu dalitů v Uttarpradéši v jednotnou voličskou základnu a prosadit se na politické scéně v takové míře, v jaké se to ještě žádné jiné indické straně zastupující tuto komunitu dosud nepovedlo. Čtyřikrát získala Májávatí post hlavního ministra, což samo o sobě dodává sebevědomí a hrdost dalitům, kteří se asertivněji brání útlaku ostatních kast. Budování monumentů a vztyčování soch toto sebevědomí v dalitech prohlubuje.

V posledním desetiletí se BSP podařilo připojit k dalitským voličům i výraznou část bráhmanů, OBC a muslimů, díky čemuž se v roce 2007 strana stala jasným vítězem voleb v Uttarpradéši. Po prohraných volbách v minulém roce ale bude muset znovu řešit, jak ztracené příznivce efektivně oslovit.

Závěr

Cílem této práce bylo podat obraz o politické emancipaci dalitů, nejnižší společenské vrstvě v Indii. Od 19. století, kdy se dalité mnohdy nemohli domáhat žádných práv a nacházeli se na úplném dně indické společnosti z ekonomického i sociálního pohledu, již urazili dlouhou cestu. Se vznikem nezávislé Indie bylo zakázáno praktikování nedotýkatelnosti a ústava zajistila stejná práva, rovnost před zákonem a zákaz diskriminace všem občanům bez ohledu na jejich kasty, vyznání či ekonomickou situaci. Postavení dalitů se od té doby bezpochyby zlepšilo, jejich cesta k rovnoprávnosti a demokratizaci ovšem zdaleka není u konce.

Práce se pokusila přiblížit hnutí dalitů z perspektivy jejich prosazování na politické scéně. Nejvýznamnější postavou tohoto hnutí dodnes zůstává Dr. Ambedkar, jehož myšlenky významně obohatily a podpořily boj dalitů za vlastní emancipaci. Dalité se v posledních desetiletích stávají mnohem sebevědomější, uvědomují si, že pokud se spojí, mohou se stát výraznou politickou silou. Konsolidace dalitských voličů však přispívá k zvýšenému štěpení společnosti na základě kastovních linií, což činí indickou politiku ještě více fragmentovanou a zvyšuje nevraživost a násilí mezi komunitami. Jak se ale ukázalo na příkladu zatím neúspěšnější dalitské strany *Bahudžan samádž pártí*, žádná strana si nakonec nevystačí s hlasy voličů z jediné komunity, pokud chce vládnout a prosazovat svoji politiku, a musí proto oslovit širší spektrum společnosti. Je otázkou, jak se bude vyvíjet další strategie BSP a její volební výsledky. BSP se během svých vládních období snažila přispět k pozvednutí dalitů mnoha konkrétními opatřeními a programy. Hlavním přínosem je však zřejmě rostoucí sebevědomí dalitů a nalezení jejich vlastní identity. Májávatí je i nadále považována za kontroverzní osobu, pro své příznivce z řad dalitů je ale zdrojem hrdosti a sebevědomí. Pokud by se jí v budoucnu podařilo zopakovat úspěch z roku 2007 i v celoindických volbách, měla by naději stát se první premiérkou Indie z řad dalitů.

Použitá literatura

- Asia Monitor (anon.). 2008. 2009 elections: what to expect. *Asia Monitor*, 14, č. 12.
- Ciotti, M. 2010. Futurity in words: low-caste women political activists' self-representation and post-Dalit scenarios in north India. *Contemporary South Asia*, 18, č. 1, 43–56.
- EIU ViewsWire (anon.). 2007. India Politics: Caste, your vote. *EIU ViewsWire*. The Economist Intelligence Unit. 24. 3. 2007.
- Galanter, M. 1984. *Competing equalities: Law and the backward classes in India*. Berkeley: University of California Press.
- Guha, R. 2008. *India after Gandhi: The history of the world's largest democracy*. London: Picador.
- Hons, P. a D. Marková. 2012. *Když němí promluví...* Červený Kostelec: Pavel Mervart.
- Hutton, J. H. 1963. *Caste in India: its nature, function and origin*. 4th ed. London: Oxford University Press.
- Jaffrelot, C. 2003. *India's silent revolution: The rise of the low castes in North Indian politics*. New Delhi: Permanent Black.
- Jaffrelot, C. 2007. The BSP in Uttarpradesh: Whose party is it? In: Michael, S. M. (ed.) *Dalits in modern India: Visions and values*. 2nd ed. New Delhi: Sage Publications.
- Jogdand, P. G. 2007. Reservation policy and the empowerment of Dalits. In: Michael, S. M. (ed.) *Dalits in modern India: Visions and values*. 2nd ed. New Delhi: Sage Publications.
- Kaushik, M. 2012. Up the down staircase. *Business Today*, 21, č. 6, 36–40.
- Keer, D. 1997. *Dr. Ambedkar: Life and mission*. Repr. Bombay: Popular Prakashan.
- Loynd, M. 2009a. Born an „untouchable“, she is emerging as one of the most powerful politicians in India. *New Statesman*, 138, č. 4939, 40–41.
- Loynd, M. 2009b. Understanding the Bahujan samaj Prerna kendra: Space, place and political mobilisation. *Asian studies review*, 33, 469–482.
- Mendelsohn, O. a M. Vicziany. 1998. *The untouchables: subordination, poverty and the state in modern India*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Michael, S. M. (ed.) 2007. *Dalits in modern India: Visions and values*. 2nd ed. New Delhi: Sage Publications.

- Rao, Anupama. 2009. *The caste question: Dalits and the politics of modern India*. Berkeley: University of California Press.
- Robinson, S. 2008. Queen of the dalits. *Time International*, 14, 14. 4. 2008, 28–29.
- Singh, K. P. 2007. Liberation movements in comparative perspective: Dalit Indians and black Americans. In: Michael, S. M. (ed.) *Dalits in modern India: Visions and values*. 2nd ed. New Delhi: Sage Publications.
- Singh, M. 2003. *Dalits in India*. New Delhi: Reference Press.
- Strnad, J. et al. 2003. *Dějiny Indie*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- The Economist (anon.) 2012. UP, down, sideways. *The Economist*, 402, č. 8770.
- Thorat, S. 2009. *Dalits in India: Search for a common destiny*. New Delhi: Sage Publications.
- Tummala, K. 2007. Developements in Indian federalism: 2005–2007. *Asian journal of political science*, 15, č. 2, 139–160.
- Vavroušková, S. (ed.) 2005. *Náboženství a společnost v jižní a jihovýchodní Asii. Tradice a současnost*. Praha: Orientální ústav Akademie věd ČR.
- Waughray, I. 2010. Caste discrimination and minority rights: The case of India's dalits. *International journal on minority and group rights*, 17 (2010), 327–353.
- Webster, J. C. B. 2007. Who is a Dalit? In: Michael, S. M. (ed.) *Dalits in modern India: Visions and values*. 2nd ed. New Delhi: Sage Publications.

Internetové zdroje

Census 2001. [online]. ©2010–2011 [cit. 2013-01-19]. Dostupné z: <http://censusindia.gov.in>.

Election Commission of India. [online]. ©1999–2010 [cit. 2013-01-19]. Dostupné z: <http://eci.gov.in>.

Human Rights Watch. 1999. *Broken people: Caste violence against India's untouchables*. New York: Human Rights Watch. [online]. ©1999 [cit. 2013-01-19]. Dostupné z: <http://www.hrw.org/reports/1999/india/index.htm#TopOfPage>.

Ministry of social justice and empowerment. [online]. ©2009 [cit. 2013-01-19]. Dostupné z: <http://socialjustice.nic.in>.

National Institute of Rural Development. [online]. ©2012 [cit. 2013-01-19]. Dostupné z: <http://www.nird.org.in>.

Raina, J. N. 2007. Can Maya recreate another rainbow in Delhi? *Asian Tribune* [online] 30. 5. 2007. [cit. 2013-01-19]. Dostupné z: <http://www.asiantribune.com/node/5946>.

Subrahmaniam, V. 2010. A quarter century of Kanshi Ram and Mayawati. *The Hindu* [online] 22. 3. 2010. [cit. 2013-01-19]. Dostupné z: <http://www.thehindu.com/opinion/lead/article261256.ece>.

Subrahmaniam, V. 2012. There is an elephant in the room. *The Hindu* [online] 2. 3. 2012. [cit. 2013-01-19]. Dostupné z: <http://www.thehindu.com/opinion/op-ed/there-is-an-elephant-in-the-room/article2951101.ece>.

The Times of India. 2010. Garland made of Rs. 1000 notes presented to Mayawati. [online] 15. 3. 2010. [cit. 2013-01-19]. Dostupné z: http://articles.timesofindia.indiatimes.com/2010-03-15/india/28115473_1_bsp-rally-memorials-and-parks-statues.

Přílohy

Tabulka 1: počet získaných mandátů a procent hlasů vybraných politických stran ve volbách do zákonodárního shromáždění Uttarpraděše.

	1989	1991	1993	1996	2002	2007	2012
BSP	13 (9,4 %)	12 (9,4 %)	67 (11,1 %)	67 (19,6 %)	98 (23 %)	206 (30,4 %)	80 (25,9 %)
SP	-	-	109 (17,9 %)	110 (21,8 %)	143 (26,3 %)	97 (26 %)	224 (29,3 %)
BJP	57 (11,6 %)	221 (31,5 %)	117 (33,3 %)	175 (32,5 %)	88 (20 %)	51 (19,6 %)	47 (15,2 %)
INC	94 (27,9 %)	46 (17,3 %)	28 (15,1 %)	33 (8,4 %)	25 (9 %)	22 (8,8 %)	28 (11,7 %)

Zdroj: Election commission of India. [online]. ©1999–2010 [cit. 2013-01-19]. Dostupné z: http://eci.gov.in/eci_main1/ElectionStatistics.aspx.

Tabulka 2: počet získaných mandátů a procent hlasů vybraných politických stran do dolní komory indického parlamentu ve svazovém státě Uttarpraděš.

	1989	1991	1996	1998	1999	2004	2009
BSP	2 (9,9 %)	1 (8,7 %)	6 (20,6 %)	4 (20,9 %)	14 (22 %)	19 (24,7 %)	20
SP	-	-	16 (20,8 %)	20 (28,7 %)	26 (24 %)	35 (26,7 %)	23
BJP	8 (7,6 %)	51 (32,8 %)	52 (33,4 %)	57 (36,5 %)	29 (27,6 %)	10 (22,2 %)	10
INC	15 (31,8 %)	5 (18 %)	5 (8 %)	0 (6 %)	10 (14,7 %)	9 (12 %)	21

Zdroj: Election commission of India. [online]. ©1999–2010 [cit. 2013-01-19]. Dostupné z: http://eci.gov.in/eci_main1/ElectionStatistics.aspx.